ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Τὰ πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 60ον. ΙΟΥΛΙΟΣ, 1924. Ἀριθ. 7.

ΜΕΤΑΝΟΙΑ ΚΑΙ ΠΙΣΤΙΣ

«Διαμαρτυρόμενος πρὸς Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας τὴν εἰς τὸν Θεὸν μετάνοιαν καὶ τὴν πίστιν τὴν εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν».

(Πράξ. Κ'. 21).

Εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ὑπάρχουσι πράγματα οὐσιώδη καὶ πράγματα ἐπουσιώδη—πράγματα ἀπαραίτητα διὰ τὴν εὐημερίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ πράγματα μὴ ἀπαραίτητα ἢ χρήσιμα δι' αὐτήν. Εἰς τὸ ζήτημα ὅμως τῆς *σωτηρίας τῆς ψυχῆς* ὑπάρχουσι δύο τινά, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ λείψωσι— δύο τινὰ ἀπαραίτητα καὶ ἀπολύτως ἀναγκαῖα —ἄνευ τῶν ὁποίων σωτηρία δὲν ὑπάρχει. Εἶναι δὲ ταῦτα: ἡ *μετάνοια* καὶ ἡ *πίστης*.

Τά δύο ταῦτα, ἂν ἀποβλέψῃ κανεὶς εἰς τὴν ἀνάγκην, ἣν ἔχει αὐτῶν ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὴν πηγήν, ἐκ τῆς ὁποίας πηγάζουν, καὶ εἰς τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν εἰς τὴν καρδίαν καὶ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις τὰ κατέχει καὶ ἀσκεῖται εἰς αὐτά, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἡ *ὑπόστασις τοῦ Χριστιανισμοῦ.*

Εἶναι δὲ τόσον στενῶς συνδεδεμένα ἀναμεταξύ των, ὥστε ἡ ὕπαρξις τοῦ ἑνὸς προϋποθέτει τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἄλλου, ἡ δὲ ἀπουσία τοῦ ἑνὸς εἶνε ἀπόδειξις τῆς μὴ ὑπάρξεως τοῦ ἄλλου. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἔκτοτε πάντες οἱ κήρυκες τοῦ καθαροῦ καὶ ἀνοθεύτου Εὐαγγελίου καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας, ἐκήρυττον *μετάνοιαν* πρὸς τὸν Θεὸν καὶ *πίστιν* εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς *τὰ μόνα μέσα τῆς σωτηρίας*. Καὶ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ παρόντος αἰῶνος τὸ θέμα τοῦτο θὰ ἐξακολουθῇ νὰ εἶναι τὸ ὕψιστον καὶ σπουδαιότατον, ἐξ ὅσων δύνανται καὶ πρέπει νὰ ἀπασχολῶσι τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ἐν γένει.

Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ τίθεται συχνὰ τὸ θέμα τοῦτο ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Παῦλος ἔγραφε πρὸς τοὺς Φιλιππησίους: «Τὸ νὰ σᾶς γράφω τὰ αὐτὰ εἰς ἐμὲ μὲν δὲν εἶνε ὀχληρόν, εἰς ὑμᾶς δὲ εἶναι ἀσφαλές.» Ὅθεν καὶ ἐγὼ ἐπιθυμῶ νὰ ἀπασχολήσω σήμερον τὰς σκέψεις σας δι' ὀλίγον μὲ τὸ σπουδαῖον τοῦτο θέμα, δεόμενος ὅπως τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εὐλογήσῃ τὰ ἐν πολλῇ ἀδυναμίᾳ ἐκτιθέμενα ὑπ' ἐμοῦ εἰς τὰς ψυχὰς πάντων ἡμῶν.

Α'. Τί ἐστι μετάνοια;

Μετάνοια ἐν γένει εἶνε μία μεταβολὴ ἢ μεταστροφὴ φρονήματος, ἐπιθυμιῶν, ἐλατηρίων καὶ σκοπῶν.

Μετάνοια πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι μετάνοια, ἥτις ὁδηγεῖ πρὸς τὸν Θεόν, ἢ ἀναφέρεται πρὸς Αὐτόν. Δὲν εἶναι δὲ ***ἐξωτερικόν*** τι, ***ἀλλ' ἐσωτερικόν***. Ἑπομένως:

α) Δὲν εἶνε μετάνοια προερχομένη ἐκ συναισθήσεως ***ἐντροπῆς*** ἢ ***αἰσχύνης***. Ὅταν ὁ κακοποιὸς ἄνθρωπος ἀνακαλύπτεται καὶ ὅλη ἡ κοινωνία ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ μετ' ἀποστροφῆς καὶ περιφρονήσεως, αἰσχύνεται. Ἐὰν ὅμως δὲν ἀνεκαλύπτετο, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ ἐξηκολούθει εἰς τὴν πονηρὰν αὐτὴν ὁδόν. Πολλοὶ ὁμολογοῦσιν ὅτι λυποῦνται διότι ἔπραξαν τὸ κακόν, ἀλλὰ κυρίως δὲν λυποῦνται διὰ τὴν ἁμαρτίαν τὴν ὁποίαν ἔπραξαν, ἀλλὰ διότι ἡ πρᾶξίς των καταδικάζεται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ εἶναι μὲν εὐχάριστον ὅτι αἱ κρίσεις τῶν ἄλλων τοῖς ἐμπνέουσι τὴν ἐντροπὴν ἢ τὸν φόβον, ἀλλὰ τὰ αἰσθήματα ταῦτα δὲν ἀποτελοῦσι ***μετάνοιαν πρὸς τὸν Θεόν***, καθότι δὲν ἀποβλέπουσι πρὸς τὴν γενομένην παράβασιν τοῦ Θείου νόμου.

β) Δὲν εἶναι μετάνοια πρὸς τὸν Θεὸν ἡ ***λύπη***, ἡ προερχομένη ἐκ τοῦ ***συλλογισμοῦ*** περὶ τῶν ***συνεπειῶν*** τῆς ἁμαρτίας.

Ἄνθρωπος ἄσωτος, ἀσελγής, μέθυσος, χαρτοπαίκτης, δαπανᾷ τὴν ζωήν του εἰς τὰς κακίας ταύτας, καὶ κατόπιν μετανοεῖ καὶ αἰσθάνεται ἑαυτὸν μωρόν, ὅταν ἐπέλθουν ἐπ' αὐτὸν τὰ μοιραῖα ἀποτελέσματα τῆς ἁμαρτίας του — ἡ ἀπώλεια τῆς σωματικῆς του ὑγείας καὶ τῆς ὑλικῆς του περιουσίας. Ὁ τοιοῦτος μετανοεῖ καὶ λυπεῖται διὰ τὴν μωρίαν του καὶ διότι ὑφίσταται τὰς συνεπείας αὐτῆς — δὲν λυπεῖται διὰ τὴν ἁμαρτίαν, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἔνοχος ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ. Τινὲς τῶν ἁμαρτιῶν τούτων ἐπιφέρουσι τὰ καταστρεπτικὰ αὐτῶν ἀποτελέσματα ταχέως, καὶ τότε ὁ ἄνθρωπος μετανοῶν, ἴσως ἀποφασίζει νά ἀπέχῃ ἀπ' αὐτῶν τοῦ λοιποῦ, διὰ νά μὴ ὑποστῇ ἐκ νέου τὰς συνεπείας αὐτῶν, ὄχι διότι μισεῖ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ διότι βλέπει ὅτι δι' αὐτῆς καταστρέφεται ὑλικῶς. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι μετάνοια πρὸς τὸν Θεόν. Ἀπαράλλακτα ὅπως πλοίαρχός τις ἐν ὥρᾳ τρικυμίας κάμνει ἀβαρίαν, χύσιν τοῦ φορτίου του, ὄχι διότι δὲν ἐκτιμᾷ τό φορτίον, ἀλλὰ διὰ νὰ σώσῃ τὸ σκάφος του, τοιουτοτρόπως ὁ ἁμαρτωλὸς πολλάκις μετανοεῖ διὰ μίαν ἁμαρτωλήν του ἕξιν, ἥτις τῷ προξενεῖ ζημίαν τῆς ὑγείας ἢ τῆς περιουσίας του. Τοιαύτη ὅμως μετάνοια δὲν ἔχει καμμίαν ἠθικὴν ἢ πνευματικὴν ἀξίαν,

γ) Μετάνοια πρὸς τὸν Θεὸν δὲν εἶναι οὔτε ὁ ***τρόμος***, ὅν προξενεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ σκέψις περὶ τῆς ***μελλούσης κολάσεως τῆς ἁμαρτίας***. Ὁ τρόμος οὗτος εἶναι χρήσιμος ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις, ἀλλὰ δὲν ἰσοδυναμεῖ πρὸς μετάνοιαν πρὸς τὸν Θεόν. Πολλοὶ πράγματι, μετανοοῦν διὰ τὰς ἁμαρτίας των, ὅταν πεισθοῦν ὅτι μίαν ἡμέραν ἀφεύκτως θὰ σταθοῦν εἰς τὸ δικαστήριον τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ κριθοῦν καὶ θὰ τιμωρηθοῦν διὰ ὅσα ἔπραξαν ἐν τῷ σώματι. Ἐὰν ὅμως ὁ φόβος οὗτος δὲν ἔχῃ ἄλλην πηγὴν εἰμὴ τὴν ἐγωϊστικὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἀποφύγουν τὴν τιμωρίαν, δὲν ἔχει καμμίαν ἠθικὴν ἢ πνευματικὴν ἀξίαν. Διότι οἱ οὕτω πως μετανοοῦντες, ἂν δὲν εἶχον τὸν φόβον τοῦτον, θὰ ἐξηκολούθουν ἁμαρ-

τάνοντες, καθότι δὲν αἰσθάνονται ἀποστροφὴν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καὶ συναίσθησιν τῆς ἀδικίας πρὸς τὸν Θεόν.

Ἡ ἀληθὴς μετάνοια εἶναι λύπη δι' αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν ὡς ἀρχὴν καὶ ὡς παράβασιν τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ. Περιλαμβάνει δὲ ὄχι ἁπλῶς τὸν φόβον τοῦ θανάτου, ὅστις εἶναι τὰ «ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας» (Ρωμ. ϛ'. 23), ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἁμαρτίας, ἥτις ἔχει τοιαῦτα ὀψώνια.

δ) Ἡ μετάνοια πρὸς τὸν Θεὸν δὲν πρέπει νὰ συγχέηται οὐδὲ πρὸς τὴν ***συναίσθησιν*** τῆς μηδαμινότητος, ματαιότητος καὶ ***ἀναξιότητος τῆς ἁμαρτωλῆς ζωῆς***. Διότι εἶναι δυνατὸν ἄνθρωπός της, ἀναπολῶν καὶ ἀναλογιζόμενος τὸν παρελθόντα βίον του, νὰ διακρίνῃ ὅτι ὁ βίος του ὑπῆρξεν μάταιος, ἄμοιρος ὅλων τῶν ὅσα καθιστοῦν τὴν ζωὴν ἀξίαν καὶ σεβαστὴν εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν ἱστορίαν, καὶ νὰ λυπῆται καὶ μετανοῇ διά τοῦτο· ἐὰν ὅμως ἡ μετάνοιά του αὕτη περιορίζηται μόνον εἰς τὴν λύπήν καὶ δὲν τὸν φέρῃ εἰς ἀλλαγὴν καὶ ἀνόρθωσιν τῆς ζωῆς του, οὐδεμίαν ἔχει ἠθικὴν ἀξίαν.

ε') Οὔτε εἶναι μετάνοια πρὸς τὸν Θεὸν ἡ ***μερικὴ μετάνοια*** — ἡ παραίτησις δηλ. τῶν χονδροειδῶν ἁμαρτιῶν, ἡ λύπη διὰ μεγάλας παραβάσεις. Διότι ὁ οὕτω πως μετανοῶν δὲν μετανοεῖ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ὡς ἀρχήν, ὡς ἀποστασίαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Ὁ τοιοῦτος πράττει ὅ,τι ἔπραξεν ὁ Σαοὺλ μὲ τὸν Ἀγὰγ καὶ τὰ λάφυρα.

Ἡ ἀληθὴς μετάνοια ***στρέφει ὁλόκληρον τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν Θεόν***. Ὅταν ὁ Δαβὶδ συνῆλθεν εἰς ἑαυτὸν μετὰ τὸ διπλοῦν αὐτοῦ ἁμάρτημα, ἀνέκραξε πρὸς τὸν Θεόν: «Εἰς Σέ, εἰς Σὲ μόνον ἥμαρτον καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν Σου ἔπραξα!» Ὅτε ὁ ἄσωτος υἱός συνῆλθεν εἰς ἑαυτόν, εἶπεν· «Ἐγερθεὶς θέλω ὑπάγει πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ θέλω εἴπει πρὸς αὐτόν, Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν Οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου!» Πᾶς ἁμαρτωλὸς μετανοῶν εἶναι τῷ ὄντι ὑπόχρεως νὰ ἀπολογηθῇ καὶ νὰ κάμῃ ἀνταπόδοσιν εἰς ὅσους ἠδίκησεν. Ἀλλὰ τὴν κυριωτέραν καὶ πρωτίστην ἀπολογίαν καὶ ὁμολογίαν ὀφείλει νὰ κάμῃ ***πρὸς τὸν Θεόν***. ἡ κυριωτέρα του λύπη πρέπει νὰ εἶναι διὰ τὴν ***ἐνοχὴν*** του ἀπέναντι τοῦ ***νόμου τοῦ Θεοῦ***. Πρέπει νὰ συναισθανθῇ ὅτι πρωτίστως ***κατὰ τοῦ Θεοῦ ἡμάρτησε*** καὶ κυρίως Αὐτὸν προσέβαλεν. Αὐτὸν ἠδίκησε καὶ Αὐτὸν ἐλύπησε.

Τελευταῖον, ἡ μετάνοια πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι μετάνοια καὶ ἀποστροφὴ ἀπὸ ***πάσης*** ἁμαρτίας — καὶ τῆς ἐντὸς καὶ τῆς ἐκτὸς ἡμῶν ἁμαρτίας· Οἱαδήποτε μετάνοια ὀλιγωτέρα ταύτης εἶνε μετάνοια ἐπιπολαία καὶ ἄνευ ἀξίας διὰ τὴν σωτηρίαν.

Β'. Ἡ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστις.

Τὸ ἕτερον τῶν δύο ἀπαραιτήτων πραγμάτων διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ***πίστις***. Μετάνοια καὶ πίστις εἶναι δίδυμοι ἀδελφαί, θυγατέρες τοῦ αὐτοῦ θείου Πνεύματος· Γεννῶνται ὁμοῦ καὶ πρέπει νὰ συνυπάρχωσιν. Ἡ μία δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ τῆς ἄλλης.

Ἡ μετάνοια εἶναι ἐν μέρει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πίστεως, πολλάκις ἀνεπαισθήτως. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος μετανοῇ διὰ τὴν ἁμαρτίαν, φυσικὰ πρέπει νὰ **πιστεύῃ** ἐνδομύχως κατά τινα βαθμόν, ἄν καὶ πολλάκις δὲν τὸ αἰσθάνεται. Ἡ μετάνοια εἶνε ἀπόδειξις τῆς πίστεως. Ἡ μετάνοια δὲν εἶναι ὡς ἡ ἀναγέννησις — κἄτι τὸ ὁποῖον συντελεῖται ἐφάπαξ καὶ διὰ μιᾶς — ἀλλὰ **συναυξάνει μετὰ τῆς πίστεως**. Τινὲς νομίζουσιν ὅτι, ἐπειδὴ μετενόησαν ἅπαξ ὅτε ἀνεγεννήθησαν, δὲν ἔχουσι τίποτε πλέον νὰ κάμωσι μὲ τὴν μετάνοιαν. Εἰς τοῦτο ἀπατῶνται· διότι ὅσῳ αὐξάνει ἡ πίστις, κατὰ τοσοῦτον συναυξάνει καὶ ἡ μετάνοια. Ἐκεῖνος ὁ πιστὸς χριστιανὸς εἶναι ὡριμώτερος διὰ τὴν οὐράνιον παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, ὅστις βαθύτερον συναισθάνεται τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ ἀναξιότητα καὶ ἁμαρτωλότητα.

Ἡ συναίσθησις αὕτη, ἥτις εἶναι ἡ πρὸς τὸν Θεὸν μετάνοια, πρέπει **νὰ αὐξάνῃ διαρκῶς** ἐν ὅσῳ ζῶμεν ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ· ὅσῳ δὲ περισσότερον αἰσθανόμεθα τὴν ἁμαρτωλότητα ἡμῶν καὶ τὸ ἀποτρόπαιον τῆς ἁμαρτίας, τοσούτῳ περισσότερον θὰ αὐξάνῃ ἡ πίστις καὶ ἡ θεμελίωσις ἡμῶν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Ἡ μετάνοια συνεργεῖ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς πίστεως. Οὐδέποτε θὰ δυνηθῆτε νὰ πιστεύσητε εἰς τὸν Χριστὸν πληρέστατα, ἂν μὴ ἔχητε πλήρη συναίσθησιν τῆς **ἀνάγκης**, ἣν ἔχετε Αὐτοῦ. Ὅσῳ περισσότερον μισῆτε τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἀποτροπιάζεσθε τὴν δύναμιν αὐτῆς, τόσῳ περισσότερον θὰ ἀγαπᾶτε τὸν Χριστὸν, θὰ στηρίζεσθε ἐπ' Αὐτοῦ, θὰ ἐμπιστεύεσθε εἰς Αὐτόν.

Πίστις ἄνευ μετανοίας, ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοηθῇ τοιαύτη, εἶναι ὡς ἓν ἄνθος χωρὶς ἄρωμα, ὡς ἥλιος ἄνευ σκιᾶς, ὡς λόφος ἄνευ κοιλάδος, ὡς καρπὸς ἄνευ χυμοῦ. Ἐάν τις λέγῃ ὅτι πιστεύει εἰς τὸν Χριστὸν ὡς Σωτῆρά του καὶ δὲν συναισθάνεται ἑαυτὸν ἁμαρτωλὸν καὶ δὲν αἰσθάνεται λύπην καὶ ἀποστροφὴν διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ὁ τοιοῦτος ἀσφαλῶς δὲν ἔχει γνησίαν καὶ σώζουσαν πίστιν.

Ἡ πίστις καθιστᾷ τὴν μετάνοιαν φαιδρὰν καὶ εὐέλπιδα, ἡ δὲ μετάνοια καθιστᾷ τὴν πίστιν σοβαρὰν καὶ σεμνήν.

Καὶ τώρα, ἀδελφοὶ καὶ φίλοι μου, δέομαι ὑμῶν ὅπως, ὅταν ἐξέλθητε τοῦ οἴκου τούτου τοῦ Θεοῦ, συναποκομίσητε εἰς τὰς οἰκίας σας καὶ τὰς σοβαρὰς ταύτας σκέψεις περὶ ἀληθοῦς μετανοίας καὶ πίστεως, ἐξετάζοντες ἑαυτοὺς ἐὰν ὄντως ἔχητε τοιαύτην μετάνοιαν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πίστιν εἰς τὸ πολύτιμον αἷμα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ μόνον δυνάμενον νὰ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας καὶ καταστήσῃ ἡμᾶς τέκνα τοῦ Θεοῦ καὶ κληρονόμους τῆς αἰωνίου ζωῆς!

Ἀμήν.

(Ἐκ τῶν ἀνεκδότων λόγων τοῦ Μιχαὴλ Καλοποθάκη)

Η ΤΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΤΑΠΤΩΣΙΣ

(Ρωμ. γ', 10—18)

Εἰς τό ἀνωτέρω κεφάλαιον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος περιγράφει τὴν κατάστασιν τοῦ κόσμου, ὄχι πλέον ὑπὸ τὴν μορφὴν ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἔβλεπεν αὐτὴν εἰς τὴν διεφθαρμένην κοσμοκράτειραν Ρώμην (τοῦτο ἔπραξεν εἰς τὸ α'. κεφ. τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς) ἀλλὰ ὡς διαγράφεται γενικῶς ἡ κατάστασις τοῦ κόσμου ὑπὸ τῶν ἀρχαίων θεοπνεύστων συγγραφέων τῆς Π. Διαθήκης. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, εἰλικρινεῖς καὶ ζηλωταὶ ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ λαοῦ Του, ἐμπεποτισμένοι ὑπὸ τῶν ὑψηλοτέρων ἰδεωδῶν, παρετήρουν ἢ ἐξήταζον τὸν ἄνθρωπον ὡς ἄνθρωπον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπόλογον πρὸς Αὐτόν. Πλήρεις δέ ὑγιῶν θρησκευτικῶν ἀρχῶν, ἐπόνουν διὰ τὴν καταμαστίζουσαν τοὺς ὁμοίους των κατάστασιν, καὶ διὰ τὴν τιμωρίαν, ἡ ὁποία γρήγορα ἤ ἀργὰ θὰ ἐπεβάλλετο ἐπ' αὐτῶν διὰ τὴν ἁμαρτίαν των. Ἠσθάνοντο λύπην βαθεῖαν διότι ἐνῷ ὁ ἄνθρωπος ἐδημιουργήθη πρὸς ὑψηλότερον ἐν τῷ κόσμῳ σκοπὸν, ἐν τούτοις ἐξηκολούθει νὰ καταναλίσκῃ ἑαυτὸν εἰς τὰ χαμαιπετῆ καὶ ταπεινὰ ἐκεῖνα πράγματα, τὰ ὁποῖα καθίστων αὐτὸν τελείως ἀκατάλληλον πρὸς τὸν ὑψηλὸν προορισμόν του καὶ τὴν χρησιμοτητά του μεταξύ τῶν ὁμοίων του.

Ποία θὰ ἦτο ἆρά γε ἡ χρησιμότης του αὔτη ἐὰν δὲν ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὸν προορισμὸν αὐτοῦ, ἐὰν δηλ. δὲν ἐξέπιπτεν ἐκ τῆς περιωπῆς, εἰς ἣν τὸν προώρισεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς πλάσεώς του, δέν γνωρίζομεν.

Γνωρίζομεν ὅμως ὅτι ὁ Θεὸς εἶχεν ὁρισμένως ἕν εἰδικὸν ἔργον δι' αὐτόν, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ τὸν ἐχρησιμοποίει, διότι ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς του ἦτο ὁ μόνος ὁ δυνάμενος νὰ πληρώσῃ τὴν θέσιν δι' ἣν τὸν εἶχε προορίσει ὁ Θεός.

Παρ' ὅλα ὅμως τὰ προσόντα μὲ τὰ ὁποῖα τὸν ἐπροίκισεν ὁ Θεός, ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκεται σήμερον εἰς μίαν κατάστασιν πολὺ ὀλίγον ἀνταποκρινομένην πρὸς τὸν ὑψηλόν του προορισμόν. Κατεπάτησε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ. Ἐδυσπίστησεν εἰς τοὺς λόγους Του. Ἐδυστρόπησεν κληθεὶς νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διαγραφεῖσαν πρὸ αὐτοῦ πορείαν. Ὕβρισε τὸν Πλάστην του παρακούσας εἰς τὴν φωνήν Του. Διέπραξεν οὕτω συλλήβδην πᾶσαν ἁμαρτίαν ἀκορέστως καὶ κατὰ διάνοιαν καὶ ἐν ἔργῳ καὶ ἐν λόγῳ καὶ κατὰ πάντα τρόπον, καθ' ὃν ἠδύνατο νὰ δείξῃ τὴν ἀποστασίαν του κατὰ τοῦ Θεοῦ· ἔπραξεν πάντα ταῦτα, χωρὶς καθόλου νὰ ὑπολογίσῃ τὰς συνεπείας, αἱ ὁποῖαι θὰ προέκυπτον ἐκ μιᾶς τοιαύτης καταστάσεως ἐξόχως ἐπικινδύνου δι' αὐτὸν «ὅστις ἐγένετο ὀλίγον κατώτερος τῶν ἀγγέλων.»

Ἡ περιγραφὴ τῆς καταστάσεως ταύτης εἶναι τραγικὴ ἐν τῇ ἀκριβείᾳ της. Ὁ λάρυγξ, ἡ γλῶσσα, τὰ χείλη, τὸ στόμα, οἱ πόδες, αἱ χεῖρες, ἡ καρδία, ὁ νοῦς, οἱ ὀφθαλμοὶ, τὰ ὦτα,— τὰ πάντα, τέλος, ἐμολύνθησαν και κατέστησαν ἄχρηστα διὰ τὴν ὑπηρεσίαν διὰ τὴν ὁποίαν ἦσαν προωρισμένα.

Ἂς προσπαθήσωμεν τώρα νὰ ἐννοήσωμεν

1. Εἰς ποίαν ἐποχὴν ἀναφέρεται ὁ Παῦλος;

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Ἀπόστολος συνεσώρευσεν ὅλα τὰ ἐπιχειρήματά του ἔκ τε τῶν ἀρχαιοτέρων καί τῶν νεωτέρων συγγραμάτων καὶ παρατηρήσεων, διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς οἷα συμπεράσματα κατέληξε. Ἦτο βαθὺς μελετητὴς καὶ παρατηρητὴς τῆς ἠθικῆς καταστάσεως τῆς ἐποχῆς του, καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Ρώμης,τῆς ὁποίας ἡ ἔκλυσις τῶν ἠθῶν εἶχε φθάσει εἰς τὸ μὴ περαιτέρω. Καὶ δικαίως θὰ ἐγεννᾶτο ἡ ἀπορία εἰς τὴν ψυχὴν παντὸς ἀναγνώστου, ἐὰν ἄρα γε ἡ κατάστασις αὐτὴ ἦτο ἀποκλειστικῶς ἡ κατάστασις κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Παύλου ἢ περιελάμβανεν ἄλλας ἐποχάς. Ἀλλ' ἀκριβῶς τὰ ἐδάφια τὰ ὁποῖα ἐπικαλεῖται ὁ Παῦλος ἀπὸ τοὺς Ψαλμοὺς, μᾶς; δίδουν τὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἀπορίαν ταύτην, ὅταν μάλιστα συνδυάσωμεν ταῦτα πρὸς τὴν σημερινὴν πεῖραν ἡμῶν αὐτῶν. Τὸ συμπέρασμα, εἰς ὃ καταλήγομεν, εἶναι ὅτι ἡ κατάστασις δὲν περιωρίζετο εἰς τὴν τότε, σύγχρονον, ἐποχὴν τοῦ γράφοντος· εἶχε βαθείας τὰς ῥίζας εἰς τὸ παρελθόν, οἱ δὲ κλάδοι της διευθύνοντο πολὺ μακρὰν εἰς τὸ μέλλον καὶ θὰ ἠδυνάμεθα ἀναδρομικῶς νὰ φθάσωμεν μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν τὸ πρῶτον ἐνεφανίσθη ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν πρὸς στιγμὴν τὴν προϊστορικὴν ἐκείνην καὶ ἀπομεμακρυσμένην ἐποχὴν καὶ ἂς περιορίσωμεν τὰς παρατηρήσεις μας εἰς ἐποχὰς ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ψαλμῳδοῦ καὶ ἐντεῦθεν, μέχρι καὶ πέραν τῶν ἡμερῶν τοῦ Παύλου. Εἷς ἀψευδὴς μάρτυς, ἡ ἱστορία τοῦ κόσμου, μᾶς διδάσκει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκεται ὑπὸ τὸ κράτος μιᾶς καταστάσεως εἰς τὴν ὁποίαν τίποτε δὲν ὑπάρχει τὸ ἠθικῶς καλὸν, δίκαιον, ἀξιαγάπητον· μία ἀποπνικτικὴ ἀτμόσφαιρα ἥτις διεχύθη πανταχοῦ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἀπέσβεσεν κάθε ἀκτῖνα φωτὸς, κατέστρεψε πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς καλλιέργειαν παντὸς εὐγενοῦς αἰσθηματος, εἰλικρινοῦς ἀγάπης, καὶ γνησίου ἐνδιαφέροντος· γλῶσσα, ὦτα, ὀφθαλμοὶ, χεῖρες, πόδες, καρδία—τὰ πάντα ἐμολύνθησαν· «Ἀπὸ ἴχνους ποδος, μέχρι κεφαλῆς,» λέγει ὁ Ἠσαΐας, «δὲν ὑπάρχει ἀκεραιότης, ἀλλὰ τραύματα καὶ μωλωπίσματα καὶ ἕλκη σεσηπότα· δὲν ἐξεπιέσθησαν οὐδὲ ἐδέθησαν, οὐδὲ ἐμαλακώθησαν δι' ἀλοιφῆς (Ἠσ. α! 6). Αὕτη εἶναι μία εἰκὼν ὁμοία πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Παύλου περιγραφομένην ἐκ τῶν Ψαλμῶν. Καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη εἶναι περιγραφὴ τῆς καταστάσεως ὄχι τοῦ κόσμου γενικῶς ἀλλὰ τῆς μερίδος ἐκείνης τῆς ἀνθροπότητος ἡ ὁποία εὑρίσκεται δῆθεν εἰς τὸ ὑψηλότερον κάπως ἐπίπεδον ἀπὸ τοῦ λοιποῦ κόσμου καὶ τοῦτο καθιστᾷ τὴν κατάστασιν τραγικωτέραν. Διότι ἐὰν ἡ τάξις ἐκείνη, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ ὁδηγὸς, ἦτο τοιαύτη, πόσον χειροτέρα ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ ἔξω κόσμου! Τὶ λέγει ὅμως ἡ ἐποχή μας σήμερον;

Εἶναι καλλιτέρα τῆς περιγραφομένης ἐνταῦθα; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ψεύδη, μίση, ἔχθραι, ἔριδες, κλοπαί, ἀπάται, ἀδικίαι, καταχρήσεις δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν περιουσιῶν, λωποδησίαι, καὶ ἁρπαγαὶ παντὸς εἴδους, ἀπιστίαι οἰκογενειακαί, αὐτοκτονίαι, δολοφονίαι, καὶ τὰ τοιαῦτα, περὶ τῶν ὁποίων ἀναγινώσκομεν καθ' ἑκάστην εἰς τὰς ἐφημερίδας—τί ἄλλο ἀποδεικνύουν εἰμὴ τὴν ἀλήθειαν τῆς καταστάσεως, τὴν ὁποίαν περιγράφει ὁ Ἀπόστολος;

Ποίους περιλαμβάνει εἰς τὴν ἀνωτέρω κατηγορίαν ὁ Παῦλος;

Διὰ τῶν ἀνωτέρω ἔθιξα μίαν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν θὰ ἐξετάσωμεν διεξοδικώτερον. Ὁ Ἀπόστολος λέγει ῥητῶς: Δὲν ὑπάρχει δίκαιος, ἔχων σύνεσιν, ἐκζητῶν τὸν Θεόν, πράττων ἀγαθόν· ***δὲν ὑπάρχει οὐδὲ εἷς καὶ πάντες ἐξέκλιναν.*** Διὰ τῶν ἀνωτέρω λόγων ὁ Παῦλος θέτει τὸ ζήτημα θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς. Εἶναι τόσον κατηγορηματικὴ ἡ δήλωσις, ὥστε νὰ περιλαμβάνῃ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως πάντας ἀνθρώπους· δὲν κάμνει καμμίαν διάκρισιν, οὔτε μεταξὺ εὐσεβῶν καί ἀσεβῶν, οὔτε μεταξὺ μειονότητος καὶ πλειονότητος.

Ἀλλὰ πῶς νὰ ὑπάρξῃ τοιαύτη διάκρισις, ὅταν ἡ λεγομένη εὐσεβὴς μειονότης ἦναι ἡ μόνη ἡ ὁποία αἰσθάνεται, καὶ πονεῖ διὰ τὴν δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν; Ἡ πλειονότης εἶναι τελείως ἀναίσθητος, ὡς πρὸς τὴν ἐνοχήν της· νομίζει ὅτι τὰ πάντα περὶ αὐτὴν εἶναι τόσον ῥόδινα, ὥστε δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἁμαρτίας, ἐνοχῆς καὶ τῶν τοιούτων. Ὁ μέθυσος δὲν βλέπει τὸ βάραθρον, τὸ ὁποῖον διανοίγεται ἐνώπιόν του, ὅπως ὁ ἄσωτος, καὶ ἄδικος, ὁ κλέπτης, ὁ φονεύς, ὁ ἀσελγὴς καὶ ἀνήθικος καὶ ψεύστης καὶ οἱοσδήποτε ἄλλος τοῦ φυράματος τούτου—οὐδεὶς βλέπει τι τὸ ἔνοχον, τὸ καταστρεπτικόν, τὸ κακὸν - τοὐναντίον παραπονεῖται πολλάκις ὅτι ἀφοῦ οὕτως εἶναι διαπεπλασμένος δὲν πταίει αὐτὸς εἰς τίποτε καὶ ἑπομένως ὅλα εἶναι καλά.

Ἡ μειονότης—μία ἐλαχίστη μειονότης—βλέπει, αἰσθάνεται, πονεῖ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ δὲν τολμᾷ νὰ θεωρήσῃ ἑαυτὴν ἀπηλλαγμένην ἀπὸ τὴν γενικὴν ἐνοχήν.

Θὰ ἐνόμιζέ τις, ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι ὁ γράφων ἐξαιρεῖ τὸν ἑαυτόν του. Ἀλλὰ μοὶ φαίνεται ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές.

Πιστεύομεν ὅτι ὁ ἐμπνευσμένος συγγραφεὺς (Ψαλμωδός, Προφήτης, Ἀπόστολος) γράφει κατ' ἐπιταγήν, καθ' ὑπαγόρευσιν, καὶ ἑπομένως εἶνε καὶ ὁ ἴδιος ἐντός τῶν γραφομένων του· συγκαταλέγει καὶ τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν γενικὴν ἐνοχὴν μὲ μόνην τὴν ἑξῆς διαφοράν: Ὅτι ἐνῷ ὁ γράφων συναισθάνεται τὴν ἐνοχήν του, ἡ ὁποία εἶναι τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς ἔξοδον καὶ ἀπαλλαγὴν ἐκ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς, ἡ πλειονότης, ὁ πολὺς κόσμος, δὲν αἰθάνεται τίποτε τοιοῦτον.

Ποία καρδία δὲν θὰ ἔτρεμεν πρὸ τῆς ὠμῆς ταύτης πραγματικότητος ὅταν ἀνεγίνωσκεν τὴν βαθεῖαν ἐκείνην ψιχολογικὴν—τὴν πνευματικὴν ψυχολογικὴν περιγραφὴν ὑπὸ τῆς ὁποίας κατείχετο ὁ Παῦλος ὅταν ἔγραφεν: «Ἐπειδὴ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θέλω, τοῦτο δὲν πράττω, ἀλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μισῶ, τοῦτο πράττω»...

«Διότι ἠξεύρω ὅτι δὲν κατοικεῖ ἐν ἐμοὶ (τοὐτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου) ἀγαθόν· διότι δὲν πράττω τὸ ἀγαθὸν τὸ ὁποῖον θέλω· ἀλλὰ τὸ κακὸν τὸ ὁποῖον δὲν θέλω τοῦτο πράττω» (Ρωμ. ζ'. 15-19).

Ἐγεννήθη πολλάκις τὸ ζήτημα, ἐὰν ὁ Παῦλος ὁμιλῇ περὶ τῆς πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς πείρας του ἢ περὶ τῆς μετ' αὐτήν. Εἶναι βέβαιον ἐξ ὅλης τῆς συνεχείας του ὅτι ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀτομικῆς του πείρας. Δεδομένου δὲ ὅτι ἡ πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς κατάστασις εἶναι κατάστασις ἀναισθησίας καὶ ὅτι μόνον ὅταν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς καρδίας, τότε ἄρχεται ὁ ἰσχυρὸς ἀγὼν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἐπιστρέφοντος, καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι εἶναι ἡ πεῖρα τοῦ Παύλου μετὰ τὴν ἀναγέννησίν του· καὶ τότε τὸ ἐπιχείρημα γίνεται ἔτι μᾶλλον ἰσχυρὸν καὶ ἐπιβλητικόν, ὅτι ἐὰν εἷς Παῦλος συγκαταλέγῃ ἑαυτὸν εἰς μίαν τοιαύτην κατάστασιν προερχομένην ἐκ τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς ἐνεργείας τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἐνοχῆς—ἐὰν μία μικρὰ μειονότης συγκαταλέγῃ ἑαυτὴν εἰς τὴν γενικὴν ἐνοχήν, φαντάζεσθε πόσον μεγάλη θὰ ἦναι ἡ ἐνοχὴ τῆς ἀναισθήτου πλειονότητος, ἡ ἀναισθησία τῆς ὁποίας οὐδόλως θὰ δυνηθῇ νὰ ἐλαφρύνῃ δι' αὐτὴν τὸ βάρος τῆς ἐνοχῆς.

Ἔχει ἡ περιγραφομένη κατάστασις καμμίαν σχέσιν πρὸς ἡμᾶς σήμερον ;

Ὄχι μόνον ἔχει σχέσιν, ἀλλὰ καὶ πολὺ μεγάλην μάλιστα. Ἀκριβῶς δὲ ἐδῶ ἔγκειται τὸ μεγαλεῖον τῆς Γραφῆς καὶ τὸ αἰώνιον αὐτῆς κῦρος. Διότι τὰ περιεχόμενα αὐτῆς δὲν εἶναι ἱστορίαι τοῦ παρελθόντος, μηδεμίαν ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὴν σημερινήν μας κοσμικὴν ζωήν. Ἔχουσι τοσαύτην σχέσιν πρὸς τὰ σημερινὰ πράγματα ὥστε ἀναγινώσκων τις τὰς ἄνω περιγραφὰς τῆς τότε κοινωνικῆς ἐξαρθρώσεως, νομίζει ὅτι ἀναγινώσκει περιγραφὴν τοῦ σημερινοῦ κόσμου, τῆς σημερινῆς κοινωνίας.

Οἱ λόγοι τοῦ Παύλου εἶναι τόσον ἀληθεῖς σήμερον, ὅσον καὶ ὅταν ἐγράφοντο πρὸς τοὺς ἐν Ρώμῃ Χριστιανοὺς κατὰ τὰ μέσα τῆς πρώτης ἑκατονταετηρίδος.

Δὲν ὁμοιάζει σήμερον ὁ λάρυγξ πλείστων, διὰ νὰ μὴ εἴπω ὅλων (μὲ ἐλαχίστας ἴσως ἐξαιρέσεις), πρὸς τάφον ἀνεωγμένον ; Δὲν εἶναι σήμερον ἀληθὲς δι' ὅλους σχεδὸν ὅτι ἡ γλῶσσα λαλεῖ δόλια καὶ ἀνειλικρινῆ καὶ πικρὰ καὶ βλάσφημα καὶ ψευδῆ καὶ ὑπερήφανα καὶ περιφρονητικὰ καὶ καυστικὰ καὶ ψυχρὰ καὶ βωμολόχα καὶ ἀπρεπῆ καὶ ἄσεμνα καὶ αἰσχρά;

Δὲν εἶναι ἀλήθεια σήμερον ὅτι οἱ πόδες πολλῶν (διὰ νὰ μὴ εἴπω ὅλων σχεδὸν) τρέχουν πρὸς τὸ κακόν, πρὸς τὴν ζημίαν, πρὸς τὴν καταλαλιάν, πρὸς τὴν βλάβην τῶν ὁμοίων των; Δὲν εἶναι ἀληθὲς σήμερον ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τὰ ὦτα βλέπουν καὶ ἀκούουν μόνον τὸ κακὸν τῶν ἄλλων καὶ πᾶν ὅ,τι αἰσχρὸν καὶ βδελυρόν ;

Τίς θὰ ἠρνεῖτο νὰ δεχθῇ τοῦτο, ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὸν κοσμικὸν ἐν γένει

ἄνθρωπον, ἀλλὰ θὰ τολμήσω νά εἴπω καὶ ὡς πρὸς αὐτὸν τὰ καλύπτοντα ἑαυτὸν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστιανοῦ, ἀρνούμενον ὅμως τὴν πραγματικότητα τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ ζωῇ του;

Ναί, τριάκοντα σχεδὸν ἔτη μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ ἔγραφεν ὁ Παῦλος ταῦτα καὶ τὰ ἔγραφε πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ἐνίοτε καὶ διὰ τοὺς Χριστιανούς.

Οἱ Χριστιανοὶ τῆς σήμερον ἂς μὴ προσπαθήσωσι νὰ ἐξαιρέσωσι ἑαυτοὺς διὰ κενῶν λόγων. Δυστυχῶς τὸ μόλυσμα τῆς τελείας καταπτώσεως καλύπτει καὶ μολύνει τούς πάντας. Εὐτυχεῖς οἱ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ προσπαθοῦντες νὰ ἐξαιρέσωσιν ἑαυτοὺς ἀπὸ τὴν γενικὴν ἐνοχὴν διὰ τοῦ Χριστοῦ, καλυπτόμενοι οὐχὶ ὑπὸ τοῦ ὀνόματος **χριστιανὸς** ἀλλ᾽ ὑπὸ τῆς πραγματικότητος «***Χριστός***», ὑπὸ τῆς πραγματικότητος «***ζωὴ τοῦ Χριστοῦ***», ὑπὸ τῆς ἐμπειρικῆς ἀτομικῆς ἀληθείας «***ἁγία ζωή***». Ἀλλὰ ζωὴ ἐνδεικνυομένη δι᾽ ἀγάπης, ἐπιεικείας, εἰρήνης, μειλιχίου καὶ γλυκέος πνεύματος, ἅτινα ἦσαν εἶναι καὶ θὰ ἦναι τὰ μόνα γνωρίσματα τῶν καλυπτομένων ὑπὸ τοῦ «Χριστοῦ».

Ὢ! τότε ὁ ὁρίζων θὰ καθαρισθῇ, τὸ ἔδαφος θὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰ σεσηπότα καὶ τετριμμένα· θὰ ἐκλείψῃ τότε ἡ ἐνοχή, ὅσον ὑψηλότερον ἀνερχόμεθα τὴν κλίμακα τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν ὁμοιώσεως.

Μέχρις ὅμως τῆς τελικῆς ἐκείνης ἀποκαταστάσεως θὰ βαρύνῃ πολὺ ἐπὶ τῶν ὤμων μας τὸ βάρος τῆς ἐνοχῆς.

Δόξα εἰς τὸν Κύριον, ὅτι διὰ τοὺς συναισθανομένους τὴν κατάστασιν ὁ Χριστὸς ζῇ πάντοτε διὰ νὰ σώζῃ, διὰ νὰ θεραπεύῃ, διὰ νὰ μεσιτεύῃ, διὰ νὰ ἁγιάζῃ τοὺς εἰλικρινῶς ἀφιερωμένους εἰς Αὐτόν, εἰς Ὃν ἡ δόξα διὰ τῆς Ἐκκλησίας εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα!

Π. Γ. Λογγινίδης.

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΘΕΟΣ ΑΥΤΟΥ

Ὑπὸ Φιλίππου Μαύρου (Philip Mauro).

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

(συνέχεια)

ΙΗ΄.

Οὐδεμία ἐξέλιξις ἔξω τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

Τὸ ζήτημα τοῦτο ἔχει ἀρκετὴν σπουδαιότητα ὥστε νὰ δικαιολογῆται προσεκτικωτέρα ἐξέτασις αὐτοῦ. Ὅτι οὐδὲν ἴχνος ὑπάρχει τῆς ἐνεργείας ἐξελίξεως ἔξω τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ὀλίγα μόνον ἀνάγκη νὰ λεχθῶσιν. Ἐπανειλημμένως ἐδείχθη ὅτι, ἂν ἡ ἐξέλιξις ἦτο νόμος τῆς φύσεως, θὰ ἦτο ἐν ἐνεργείᾳ εἰς τὰς ἡμέρας μας, καὶ ἡ γῆ θὰ ἦτο πλήρης παραδειγμάτων τῆς ἐνεργείας ταύτης.

Οὐ μόνον τοιοῦτον παράδειγμα εἶνε παντάπασιν ἀνύπαρκτον (ἐξαιρέσει τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων), ἀλλὰ καὶ πᾶσα προσπάθεια καταβληθεῖσα πρὸς μεταπήδησιν εἴδους τινὸς εἰς ἕτερον ἔχει παντελῶς ἀποτύχει. Καὶ αὐτὸς ὁ καθηγητὴς Ὤξλεϋ, συνήγορος ἔνθερμος τῆς ἐξελίξεως, ἠναγκάσθη ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι «ὁ παρὼν βαθμὸς γνώσεως οὐδένα κρίκον χορηγεῖ εἰς ἡμᾶς μεσολαβοῦντα μεταξὺ τῶν μετεχόντων ζωῆς καὶ τῶν μὴ μετεχόντων ζωῆς»· ὁ δὲ Τύνδαλλ εἶπε «Πᾶσα προσπάθεια καταβληθεῖσα εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν πρὸς παραγωγὴν ζωῆς ἀνεξαρτήτως προϋπαρχούσης ζωῆς παντελῶς ἀπέτυχεν.»

Προσέτι, ἂν τὰ πλάσματα εἶχον φθάσει εἰς τὰς σημερινάς των μορφὰς διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἐξελίξεως ἀπὸ τῆς πρωτογόνου νεφελώδους καταστάσεως ἢ ἀπὸ τοῦ ἁπλουστάτου πρωτοπλάσματος, ὁ φλοιὸς τῆς γῆς θὰ ἦτο πλήρης καὶ ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς ἐστρωμένη ὑπὸ ***ἀναριθμήτων μεσαζόντων τύπων***, οἵτινες θὰ ἀνεπλήρουν τὰ μεταξὺ τῶν εἰδῶν χάσματα καὶ θὰ ἐδείκνυον ἱστορικῶς τὴν πρόοδον ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἴδους εἰς τὸ ἕτερον. Ἀλλ' οὐδὲ ἓν παράδειγμα τοιούτου μεσάζοντος τύπου ἀνευρέθη καθ' ὅλα ταῦτα τὰ ἔτη τῆς ἐπιμελοῦς ἐρεύνης.

Ὁ αἰδέσιμος Ἰω. Οὔρκλαρτ ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ «Ἡ Γραφή, καὶ πῶς νὰ ἀναγινώσκῃ τις αὐτήν» τόμ. Α', κεφ. γ', ὅπερ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «Δαρβινισμὸς καὶ Γένεσις», παρέχει φωτεινὴν ἔκθεσιν τῶν τεσσάρων θεμελιωδῶν προϋποθέσεων, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ Δαρβίνειος θεωρία καὶ ἄνω τῶν ὁποίων αὕτη εἶνε ἀδύνατον νὰ σταθῇ. Ὁ συγγραφεὺς προβαίνει ἀκολούθως μὲ ἀναντίρρητα ἐπιχειρήματα καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀναφερόμενος εἰς δημοσιευθέντα συμπεράσματα ἐπιστημόνων τοῦ κύκλου τῶν ἀπιστούντων εἰς τὰς Γραφάς, ἀποδεικνύει ὅτι ἑκάστη τῶν τεσσάρων ἐκείνων προϋποθέσεων εἶνε ἀπαράδεκτος ἐλλείψει ἀποδείξεων. Ἐν τέλει δὲ παρουσιάζει ἀναμφίβολα γεγονότα ἀνατρέποντα τὴν Δαρβίνειον θεωρίαν. Ἀντιγράφομεν ἐνταῦθα τὰς τελευταίας αὐτοῦ παραγράφους.

«Πολλὰ ἄλλα ἠδύνατό τις νὰ προσθέσῃ· ἀλλ' ἡ ἀνατροπὴ τῶν τῶν θεμελίων, ἐφ' ὧν κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν στηρίζεται τὸ οἰκοδόμημα τοῦ Δαρβινισμοῦ, καθιστᾷ τὴν θεωρίαν ταύτην ἀσυμβίβαστον πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστήμης. Ἐὰν ἀπαιτεῖτο ἄλλη ἀπόδειξις τοῦ ἀνυποστάτου αὐτῆς, προθύμως θὰ παρεῖχε ταύτην ἡ ἱστορία τὴν ὁποίαν διηγοῦνται τὰ ἀπολιθώματα. Ἐὰν τὰ ζῷα προέκυψαν δι' ἐξελίξεως, θὰ εὑρίσκομεν κατὰ πρῶτον ἀπολιθώματα ***ἑνὸς μόνου τύπου***. Ἀκολούθως θὰ ἐβλέπομεν ταῦτα διαφέροντα ἀπ' ἀλλήλων κατὰ μικρὰς διαφοράς. Μετὰ ταῦτα αἱ διαφοραὶ θὰ ἐγίνοντο ζωηρότεραι, ἕως οὗ φθάσωμεν εἰς τύπους ὅλως διακεκριμένους. Δὲν θὰ περιεμένομεν νὰ συναντήσωμεν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ πολυπληθεῖς τύπους οἵτινες ἦσαν ὅλως διάφοροι ἀλλήλων, καὶ τελείως ἀνεπτυγμένοι, καὶ οἵτινες δὲν παρουσίαζον ποικιλίας μετὰ ταῦτα ἀλλὰ παρέμενον

ἀμετάβλητοι ἐπὶ αἰῶνας. Δὲν θὰ περιεμένομεν, ἐπαναλαμβάνω, τοιοῦτό τι· διότι τοιαύτη ριζικὴ διαφορὰ τῶν τύπων καὶ ἡ ἔλλειψις μεταβολῆς μεταξὺ αὐτῶν κατόπιν θὰ ἦσαν ὀλέθρια διὰ τὴν θεωρίαν μας. Ἀλλὰ τοῦτο ἀκριβῶς εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὄντως εὑρίσκομεν. Μεγάλαι διαφοραὶ τῶν τύπων ὑπάρχουσιν ἐξ ἀρχῆς, καί τινες **τῶν ἀρχαιοτάτων** ἐξακολουθοῦσι μέχρι τῆς σήμερον ἀμετάβλητοι. Ὅταν δὲ εἰσέρχωνται νέοι τύποι, οὗτοι δὲν προαναγγέλλονται διὰ ποικιλιῶν παρουσιαζομένων εἰς τὴν πρὸ αὐτῶν ὑπάρξασαν ζωήν, αἵτινες θὰ ὡδήγουν ἡμᾶς ὥστε νὰ περιμένωμεν τοὺς νέους τύπους. «Οἱ νέοι τύποι», λέγει ὁ Δοὺξ τῶν Ἀργάϋλ (ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ «Ἐξέτασις τῆς Ὀργανικῆς ἐξελίξεως») «ἐμφανίζονται πάντοτε αἰφνιδίως» —οὐχὶ ἐκ τῆς γνωστῆς πηγῆς —καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολυάριθμοι. Τέλειοι δὲ τὸν ὀργανισμόν. Τὴν μεγάλην ταύτην ἐκ τῆς Γεωλογίας δυσκολίαν οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἐξελίξεως ζητοῦσι νὰ ἀποφύγωσιν ἐπικαλούμενοι τὸ ἐλλιπὲς τῶν Γεωλογικῶν ἐρευνῶν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ὠφελεῖ. Ὑπάρχουσιν ἐποχαὶ ὡς πρὸς τὰς ὁποίας αἱ Γεωλογικαὶ ἔρευναι εἶναι τόσον πλήρεις ὅσον ἠδυνάμεθα νὰ ἐπιθυμήσωμεν. Εἰς τοὺς Ἰουρασσικοὺς βράχους ἔχομεν συνεχῆ καὶ ἀδιατάρακτον σειρὰν μακροχρονίων καὶ ἡσύχων καθιζημάτων, ἅτινα περιέχουσι πλήρη ἔκθεσιν ὅλων τῶν νέων τύπων ζωῆς, οἱ ὁποῖοι εἰσήχθησαν κατὰ τοὺς αἰῶνας ἐκείνους τῆς ὠκεανικῆς ζωῆς· εἶνε δὲ οἱ αἰῶνες ἐκεῖνοι ἀρκούντως μακροί, ὥστε νὰ παρέχωσιν εἰς ἡμᾶς οὐ μόνον παχὺ στρῶμα καθιζήματος (1300 ποδῶν) ἀλλὰ καὶ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν ἑκατοντάδων νέων εἰδῶν. Τὰ εἴδη ταῦτα εἶναι τόσον διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων καὶ τόσον ὡρισμένα ὅσον καὶ τὰ νῦν ὑπάρχοντα εἴδη. Ἐμετρήθησαν οὐχὶ ὀλιγώτερα τῶν 1850 νέων εἰδῶν τὰ ὁποῖα πάντα αἰφνιδίως παρουσιάζονται, πάντα διαρκοῦσιν ἐπὶ μακρόν τινα χρόνον καὶ πάντα λήγουσιν ὁμοῦ καὶ παρουσιάζονται μετ' αὐτὰ νέα εἴδη διάφορα τῶν προηγουμένων. Οὐδὲν σημεῖον ὑπάρχει ἀναμίξεως αὐτῶν ἢ συγχύσεως ἢ μικροτάτων καὶ μεσαζουσῶν ποικιλιῶν. Τὰ «μετάλλια ταῦτα τῆς Δημιουργίας» ἐκόπησαν ἕκαστον ἐπὶ **νέου τύπου**, ὅστις ἀείποτε ἐξεδηλώθη ἐπὶ τῆς εὐπλάστου ὕλης τοῦ **Δημιουργικοῦ** ὄντως ἔργου τούτου. Δὲν ὑπάρχει τι τόσον διδακτικὸν ὅσον ἡ παράθεσις τῶν νέων τούτων εἰδῶν, οἷον τῶν ἀμμωνιτῶν. Ἡ τελευταία κανονικότης καὶ ὡραιότης παντὸς νέου τύπου τοῦ ὀστράκου καὶ ἡ σταθερότης αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον χρόνον διήρκεσεν, εἶναι γεγονότα ἐκπληκτικὰ ὅσον καὶ διδακτικά.»

«Ἐνώπιον τοιούτων γεγονότων εἶνε ἄξιον ἀπορίας, ὅτι ὁ Δαρβινισμὸς ἠδύνατο νὰ εὕρῃ καθόλου ἀποδοχήν. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους δὲν εἶναι τοῦτο πλέον ἄξιον ἀπορίας πολλῶν ἄλλων ἰδεῶν, αἵτινες ὑπῆρξαν τὸ εἴδωλον τῆς ἐποχῆς των. Τοῦ ἀνθρώπου ὁ λόγος μεταβάλλεται καὶ ἐκλείπει· ἀλλὰ «ὁ λόγος τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα».

ΙΘ'.

Ἡ ἐξέλιξις γενικὴ ἐν τοῖς πράγμασι τῶν ἀνθρώπων.

Εἴδομεν ὅτι ἔξω τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων δὲν ὑπάρχει ἴχνος ἐξελίξεως. Ἤδη ἂς στραφῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὑμῶν ὅτι ἡ ἐξέλιξις **εἶναι** ἡ μέθοδος ἡ ἰσχύουσα εἰς πάντα τὰ ἀνθρώπινα. Ἂν ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος δειχθῇ βέβαιος ὅσον καὶ ὁ προηγηθείς, αἱ δύο αὗται ἀλήθειαι ὁμοῦ λαμβανόμεναι παρουσιάζουσι κατάστασιν λίαν ἐκπληκτικήν, ἥτις θαυμασίως ἐπιβεβαιοῖ τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀκρίβειαν τῶν ἑπτὰ πρώτων ἐδαφίων τοῦ τρίτου κεφαλαίου τῆς Γενέσεως.

Ὅτι ἡ ἐξέλιξις εἶναι ἡ μέθοδος ἥτις ἐπικρατεῖ εἰς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα καὶ ἔχει χαρακτηρίσει τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους πανταχοῦ καὶ πάντοτε, εὐκόλως ἀποδεικνύεται. Αἱ ἐξαιρέσεις αἵτινες φανερῶς ἐπιβεβαιοῦσι τὸν κανόνα, εἶναι αἱ περιπτώσεις καθ' ἃς ὁ Παντοδύναμος ἐπεμβαίνει καὶ ἐνεργεῖ εἰς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα ἀπ' εὐθείας καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν Αὐτοῦ μέθοδον. Οὐδεμίαν ἐξέλιξιν παρουσιάζει ἡ Γραφή, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅστις «εἶναι ἐστερεωμένος διὰ παντός ἐν τῷ οὐρανῷ» καὶ ὅστις διαμένει ἀμετάβλητος καὶ ἀτροποποίητος. Οὐδεμίαν ἐξέλιξιν παρουσιάζουν τὰ θαύματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὐδεμία ἐξέλιξις ὑπάρχει ὅταν ἡ ψυχὴ ἀναγεννᾶται καὶ γίνεται νέον κτῖσμα ἐν Χριστῷ (Κορ. Β' ἑ 17). Ἐν πᾶσι τούτοις τὸ σχέδιον τῆς Δημιουργικῆς ἐνεργείας ἦτο πλῆρες καὶ τέλειον.

Ἐνταῦθα δὲ θὰ σημειώσῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ ἐξελίξεως καὶ αὐξήσεως, ἥτις δύναται νὰ χαρακτηρίζῃ τὸ κτίσμα· ἐξέλιξις εἶναι ἡ μεταβολὴ πράγματός τινος ἢ πραγμάτων εἴς τι διάφορον τοῦ πρώτου. Αὔξησις εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ὀργανισμοῦ ἐν ταὐτῷ ἤτοι ἡ ὡρίμανσις αὐτοῦ : πρῶτον τὸ ἄφυτον, εἶτα ὁ στάχυς, ἔπειτα ὁ πλήρης σῖτος ἐν τῷ στάχυι.

Ὀλίγα παραδείγματα τῆς ἐξελίξεως ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασι θὰ βοηθήσωσι τὸν ἀναγνώστην νὰ ἴδῃ τὸν παγκόσμιον χαρακτῆρα.

Ἐν τῇ κοινωνίᾳ εὑρίσκομεν τὴν ἐξέλιξιν σαφῶς παραδειγματιζομένην. Τοῦτο εἶναι ἓν τῶν παραδειγμάτων, τὰ ὁποῖα μεταχειρίζεται ὁ Ἑρβέτος Σπένσερ. Ἐν τῷ βιβλίῳ του, ***Πρῶται ἀρχαί***, (κεφ. ιδ' παράγρ. 3) λέγει : Ἐν τῷ κοινωνικῷ ὀργανισμῷ ὁλοκληρωτικαὶ μεταβολαὶ ἀφθόνως καὶ σαφῶς παρατηροῦνται». Μάλιστα παρατηροῦνται· καὶ ἐπειδὴ εἰς τὸ γόνιμον τοῦτο ἔδαφος παρατηροῦνται σαφεῖς καὶ ἄφθονοι μεταβολαί, ἐντεῦθεν ἐθεμελιώθη ὁ «νόμος τῆς ἐξελίξεως» μὲ ὅλην τὴν πομπώδη καὶ σοβαροφανῆ αὐτοῦ ἐμφάνισιν. Ἐπηρεασθέντες ἐκ φαινομένων τοῦ κύκλου ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἡ ἐξέλιξις ***ὄντως ὑπάρχει*** καὶ ἐνεργεῖται καὶ κυβερνᾷ ὅ,τε συγγραφεὺς καὶ οἱ ἀναγνῶσται αὐτοῦ εὐκόλως ἐπείσθησαν νὰ δεχθῶσιν ὅτι ἐπ' ἴσης ὑπάρχει καὶ κυβερνᾷ καὶ ἐκεῖ ὅπου ***οὐδὲν ἴχνος αὐτῆς εὑρέθη ποτέ***. Ὁ Σπένσερ προβαίνει ἀναφέρων τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνίας διὰ μέσου νομαδικῶν οἰκογενειῶν, εἶτα φυλῶν, ἀκολούθως ἰσχυροτέρων φυλῶν αἵτινες ἐχρηματίσθησαν διὰ τῆς καθυποτάξεως ἢ συνδέσεως ἀσθε-

νεστέρων, ἕως οὗ οἱ συνδυασμοὶ ἐπανειλημμένως σχηματιζόμενοι καὶ διαλυόμενοι καθίστανται σχετικῶς διαρκεῖς, καὶ ἐπὶ τέλους ἐξελίσσονται εἰς κράτη καὶ ἔθνη. Ἡ μέθοδος αὕτη, δι᾽ ἧς μετὰ πολλὰς μεταβολὰς προέκυψαν τὰ ἔθνη εἶναι ἡ τῆς «ἐξελίξεως». Ἐν τῇ ἐξελίξει ταύτῃ ὡς ὁ Σπένσερ παρατηρεῖ, ὑπάρχουσι τρία εἴδη μεταβολῶν, αἵτινες προβαίνουσι μὲ πρακτικὴν κανονικότητα καὶ συνέχειαν: ***Πρῶτον*** ἡ μεταβολὴ ἀπὸ μᾶλλον ῥευστῆς εἰς στερεωτέραν καὶ συνεκτικωτέραν κατάστασιν· ***δεύτερον*** ἡ μεταβολὴ ἀπὸ τῆς μᾶλλον ὁμοιογενοῦς εἰς ἧττον ὁμοιογενῆ κατάστασιν· ***τρίτον***, ἡ μεταβολὴ ἀπὸ ἧττον ὡρισμένης εἰς μᾶλλον ὡρισμένην κατάστασιν. Ἡ παρουσία τῶν χαρακτηριστικῶν τούτων σημείων εἶναι καταφανὴς πανταχοῦ καὶ καθ᾽ ὅλους τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους εἰς τὰ ἀνθρώπινα, καὶ οὕτω παρέχουσιν ἰσχυρὰν ἔνδειξιν τῆς ὑπάρξεως ἀοράτου τινὸς δαιμονίου πνεύματος ἐπιστατοῦντος, ὅπερ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν ἐξακολουθεῖ διευθῦνον τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος.

(Ἀκολουθεῖ) **Ξ. Π. Μόσχου**

ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ

ὑπὸ ΡΙΧΑΡΔΟΥ ΤΡΕΝΤΣ (**Richard Trench**)

(Κατ᾽ ἐπιτομὴν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Αἱ κατὰ τῶν θαυμάτων ἀντιλογίαι.

2. *Ἀντιλογίαι Ἐθνικῶν.*

(συνέχεια)

5. Τὰ θαύματα μόνον σχετικῶς θαύματα (Σλαϊερμάχερ).

Ἄλλη μέθοδος, ἣν ἐχρησιμοποίησαν οἱ ἀντιλέγοντες εἰς τὰ θαύματα, ὑπῆρξεν ἡ ἑξῆς: Τὰ θαύματα ἢ ἔργα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἶπον, ἦσαν μονον ***σχετικῶς*** θαυματουργικά· μὲ ἄλλας λέξεις, ***ἐφαίνοντο*** ὡς θαύματα εἰς ἐκείνους, χάριν τῶν ὁποίων ἐνηργήθησαν, ὅπως εἰς ἕνα ἄγριον καὶ ἀπολίτιστον ἄνθρωπον τὸ τηλεσκόπιον φαίνεται ὅτι φέρει πολὺ πλησίον τὰ μακρυνὰ ἀντικείμενα· Δὲν ἦσαν ὅμως αὐτὰ καθ᾽ ἑαυτὰ θαύματα πραγματικά, ἀλλὰ μόνον προέλαβον, ἤτοι προέτρεξαν διαφόρων ἀνακαλύψεων ἐν τῷ φυσικῷ κόσμῳ. Τοῦτ᾽ ἔστιν, ἦσαν ἔργα ἑνὸς ἀνθρώπου, ὅστις εἶχεν ἐμβαθύνει εἰς τὰ μυστήρια τῆς φύσεως βαθύτερον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του καὶ συνεπῶς ἠδύνατο νὰ χειρίζηται δυνάμεις φυσικάς, αἵτινες ἦσαν ἄγνωστοι εἰς τοὺς ἄλλους καὶ προεκάλουν ἀποτελέσματα ἀνεξή-

γητα εἰς αὐτούς. Κατὰ τὸν συλλογισμὸν ὅθεν τοῦτον, τὰ περὶ οὗ πρόκειται «ἔργα» ἦσαν **θαυμαστά**, Κατ' οὐσίαν δὲ ὁ συλλογισμὸς οὗτος εἶναι οὐ μόνον **ἄρνησις** τῶν θαυμάτων, ἀλλὰ καὶ σοβαρὰ ἠθικὴ μομφὴ κατὰ τοῦ ἐνεργήσαντος τὰ «ἔργα» ἐκεῖνα», ὡς ἀγύρτου καὶ ἀπατεῶνος, ἀφοῦ ἄφινε τοὺς ἀνθρώπους νά πιστεύωσιν ὅτι ταῦτα ἦσαν ὑπερφυσικαὶ ἐνέργειαι, ἐνῷ ἦσαν ἁπλούστατα ἐκδηλώσεις φυσικῶν νόμων γνωστῶν μόνον εἰς αὐτόν.*)

Ὁ κύριος ἀπόστολος καὶ ὑπέρμαχος τῆς θεωρίας ταύτης περὶ τῆς «σχετικότητος» τῶν θαυμάτων, ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος Σλαϊερμάχερ, προσεπάθησε νὰ ἀποφύγῃ τὴν φανερὰν καταπολέμησιν καὶ ἄρνησιν τῶν θαυμάτων. Ὁ Χριστός, κατ' αὐτὸν, ὄχι μόνον εἶχε γνῶσιν τῶν νόμων καὶ μυστηρίων τῆς φύσεως βαθυτέραν οἱουδήποτε ἄλλου ἀνθρώπου, ὅστις ἔζησέ ποτε, ἀλλὰ καὶ συνεδέετο στενώτερον μετὰ τῆς φύσεως καὶ ἠδύνατο νὰ προκαλῇ ἐνεργείας καὶ ἐκφάνσεις αὐτῆς ὅλως ἀγνώστους καὶ μυστικάς, τὰς ὁποίας διὰ πρώτην φορὰν τότε ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε νὰ φανερωθῶσιν, ἵνα δοξασθῇ ὁ Ἰησοῦς, τὸν ὁποῖον ἠγάπα. Ἐν τούτοις, αἱ ἐκφάνσεις αὗται λέγει, δὲν ἦσαν εἰμὴ κεκρυμμένοι νόμοι τῆς φύσεως, οἵτινες σπανίως ἐκδηλοῦνται, ἀπαράλλακτα ὅπως ἡ ἀλόη (ὁ παρ' ἡμῖν λεγόμενος «ἀθάνατος») μόνον ἅπαξ κατὰ 100 ἔτη ἀνθεῖ.

Εἰς τὴν θεωρίαν ταύτην τοῦ Σλαϊερμάχερ βεβαίως οὐδεὶς λογικὸς ἄνθρωπος δύναται νὰ πεισθῇ, ἀφοῦ οὐδεμιᾶς ἀπολύτως ἀποδείξεως εἶναι ἐπιδεκτική.

6. *Ἀντιλογίαι ὀρθολογιστικαί.*

Ὁ ὀρθολογισμὸς ἐπήγασεν ἐκ τῆς ἀσυναρτησίας τῶν θεωριῶν τῶν λεγομένων Θεϊστῶν, οἵτινες ἠρνοῦντο μὲν τήν θεότητα καὶ τὴν θαυματουργικὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δὲν ἤθελον ὅμως νὰ ἀπαρνηθῶσι τὸν σεβασμὸν πρός τὰς Ἱερὰς Γραφὰς καὶ πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ, περὶ οὗ αἱ Γραφαὶ ἐμαρτύρουν. Οἱ τοιοῦτοι ὅμως βαθμηδὸν ἀπέρριψαν τὰ θαύματα, ἀφοῦ δὲν παρεδέχοντο τὸ μέγιστον τῶν θαυμάτων — τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ· καὶ διά τοῦτο κατέληξαν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀπίστων ἀντιλογέων, ὅτι οἱ ἀξιοῦντες ὅτι ἐνεργοῦσι θαύματα ἢ εἶναι ἀπατεῶνες ἢ ἀπατῶνται αὐτοί, καθὼς καὶ οἱ ἀναγράφοντες καὶ ἱστοροῦντες τὰ θαύματα.

Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ συμπεράσματος τούτου, τοῦ ἀναποφεύκτου διὰ τοὺς ἀσπαζομένους τὸν Θεϊσμόν, οἱ ὀρθολογισταὶ διενοήθησαν ἄλλην διέξοδον. Ἐσκέφθησαν ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ Χριστὸς οὐδέποτε ἰσχυρίσθη ὅτι ἐνήργει θαύματα, οὐδὲ οἱ ἱεροὶ συγγραφεῖς ἱστοροῦσι τοιαῦτα. Κατ' αὐτοὺς, τὰ ἱερὰ συγγράμματα, ἐὰν ἀναγνωσθῶσιν ὀρθῶς καὶ μελετηθῶσι ψυχραίμως καὶ ἄνευ

*) Ὅπως ἔπραξαν οἱ Ἰησουῖται ἱεραπόστολοι ἐν Παραγουάῃ, οἵτινες πρὸς ἐκφοβισμὸν καὶ κατάπληξιν τῶν ἀγαθῶν ἐντοπίων, οὓς προσεπάθουν νὰ προσηλυτίσουν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν, τοῖς ἀνήγγειλαν ὅτι θὰ κάμουν τὴν σελήνην νὰ ἀμαυρωθῇ, **διότι προεγνώριζον ὅτι τὴν ὥραν ἐκείνην θὰ συνέβαινεν ἔκλειψις αὐτῆς;**

προκαταλήψεων, θὰ εὑρεθῇ ὅτι οὐδὲν ἄλλο διηγοῦνται ἢ φυσικὰ γεγονότα, ἤτοι ἐκφάνσεις τῆς φύσεως. Τοιουτοτρόπως σώζεται ἡ καλὴ πίστις, ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ ἀξιοπιστία τῶν ἱερῶν συγγραφέων, παραμένει δὲ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, βεβαίως ὄχι πλέον ὡς Θεὸς καὶ Θεοῦ Υἱός, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος, πρὸς τὸν ὁποῖον δυνάμεθα νὰ ἀτενίζωμεν μὲ ἀγάπην καὶ σεβασμόν, ὡς ἱδρυτὴς εἰλικρινὴς μιᾶς θρησκείας, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ σεβώμεθα.

Ἡ ἀπόπειρα αὕτη ἦτο τολμηρὰ καὶ δυσχερεστάτη. Νὰ ἀπορρίπτωσι τὰ θαύματα καὶ ὅμως νὰ παραδέχωνται τὰς Ἱερὰς Γρρφὰς ὡς ἀληθεῖς, τοῦτο θὰ ἐφαίνετο ὡς ἡ μεγίστη ἀντίφασις. Ἐν τούτοις, ὁ ὀρθολογισμὸς οὗτος, τοῦ ὁποίου ὁ μέγας διδάσκαλος ἦτο ὁ Δόκτωρ Παῦλος (Paulus), διὰ τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1800 ἐκδοθείσης μεγάλης «ἑρμηνείας» αὐτοῦ, ἐπεχείρησεν τό ἄπελπι τοῦτο ἔργον. Ἰσχυρίσθη ὅτι οἱ Εὐαγγελισταὶ δὲν ἀφηγήθησαν θαύματα, ἀλλὰ συμβάντα τῆς συνήθους ἀνθρωπίνης πείρας, ἔργα τοῦ Ἰησοῦ ἐνεργηθέντα, ὁτὲ μὲν ἐκ φιλανθρωπίας, ὁτὲ δὲ ἐξ ἰατρικῆς ἐμπειρίας, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐξ ἐπιτυχοῦς συμπτώσεως, ἢ καὶ ἄλλα ἔργα, ἅτινα δι' ἕνα ἢ δι' ἄλλον λόγον τοῖς ἐφαίνοντο ἀξιομνημόνευτα. Οὕτω λ.χ. ὁ Χριστὸς (ἔλεγον) δὲν ἰάτρευσε παραλυτικὸν παρὰ τὴν κολυμβήθραν Βηθεσδά, ἀλλ' ἁπλῶς ἀπεκάλυψεν ἕνα ἀγύρτην ψευδοπαραλυτικόν. Δὲν μετέβαλε τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον ἐν Κανᾷ, ἀλλ' εἰσήγαγε νέαν ποσότητα οἴνου ἔξωθεν. Δὲν ἐπολλαπλασίασε τούς ἄρτους, ἀλλὰ διένειμε τοὺς ὀλίγους ἄρτους, οὓς Αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ Αὐτοῦ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν, καὶ διὰ τῆς γενναιοδωρίας ταύτης παρεκίνησε καὶ ἄλλους ἐκ τῶν παρόντων, οἵτινες εἶχον καὶ αὐτοὶ ἄρτους, νὰ τοὺς διαθέσωσι καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν θρέψιν τοῦ ὄχλου καὶ οὕτως ἐξευρέθη τροφὴ ἀρκετὴ δι' ὅλους Δὲν ἐθεράπευσε τοὺς τυφλοὺς ἄλλως ἢ ὅπως θὰ ἔπραττεν οἱοσδήποτε ἔμπειρος ὀφθαλμίατρος, ἀφοῦ, ὡς λέγει ὁ ἴδιος, τῷ ἐχρειάζντο διά τὴν θεραπείαν ταύτην φῶς (« ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθε τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρα ἐστιν» Ἰωάν. Θ'. 4). Δὲν περιεπάτησεν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἀλλ' ἐπὶ τῆς παραλίας. Δὲν εἶπεν εἰς τόν Πέτρον νὰ εὕρῃ ἕνα στατῆρα εἰς τὸ στόμα ἑνὸς ἰχθύος, ἀλλὰ νὰ ἀγρεύσῃ τόσους ἰχθῦς, ὅσοι θὰ ἐπωλοῦντο δι' ἕνα στατῆρα. Δὲν ἀνέστησεν ἐκ νεκρῶν τὸν Λάζαρον, ἀλλὰ κατενόησεν, ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἀσθενείας του, ὅτε ὁ Λάζαρος εὑρίσκετο ἐν λιποθυμίᾳ ἢ νεκροφανείᾳ καὶ τὸν ἐπανέφερεν εἰς τὰς αἰσθήσεις του.

Ἀλλ' ἡ παράδοξος αὕτη διδασκαλία τοῦ Δόκτορος Παύλου ὀλίγον χρόνον μόνον ἐπέζησε. Πανταχόθεν ὑπέστη σφοδρὰς ἀντιλογίας καὶ ἐπιθέσεις, οὐ μόνον ἐκ μέρους τῶν πιστῶν ὀπαδῶν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ μέρους τῶν υἱῶν τοῦ κόσμου τούτου. Οἱ φιλόλογοι ἔσπευσαν νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι διὰ τοῦ συστήματος τούτου τῆς ἑρμηνείας γραπτῶν κειμένων παρεβιάζοντο πάντες οἱ νόμοι τῆς ἀνθρωπίνης γλώσσης καὶ τῆς ἀνθρωπίνης λογικῆς. Ἀκόμη καὶ οἱ ἀναφανδὸν ἀπιστοῦντες πρὸς τὴν Θείαν ἔγγραφον ἀποκάλυψιν περιέλουσαν διὰ πάσης χλεύης

τοὺς οὕτω προσπαθοῦντας νὰ συμβιβάσωσι δύο ἄκρα ἀντίθετα, ἀφ' ἑνὸς μὲν κρατῶντας τὰς Ἱερὰς Γραφὰς ὡς βιβλίον ἔγκυρον καὶ ἀληθές, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπορρίπτοντας τόσα καὶ τόσα πράγματα σαφῶς καὶ κατηγορηματικῶς ἱστορούμενα ἐν αὐταῖς.

Διὰ τοῦτο ἡ ὀρθολογιστικὴ αὕτη ἀπόπειρα ταχέως κατέρρευσεν καὶ ἐξηφανίσθη, καὶ ἀντὶ τοῦ ὀρθολογισμοῦ ἀνεπτύχθη ἀφ' ἑνὸς μὲν ζωηροτέρα πίστις εἰς τὴν θεοπνευστίαν καὶ ἀξιοπιστίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐντονωτέρα καὶ συνεπεστέρα πρὸς ἑαυτὴν ἀπιστία.

7. *Ἀναλογίαι ἱστορικαὶ καὶ κριτικαί.*

Ἡ τελευταία καὶ νεωτέρα ἐπίθεσις κατὰ τῶν θαυμάτων εἶναι ἡ τῶν κριτικῶν (ἤτοι φιλολόγων) καὶ ἱστορικῶν. Οὗτοι, ἐξετάζοντες τά κείμενα τῶν Εὐαγγελίων, ἰσχυρίζονιαι ὅτι τὰ ἐν αὐτοῖς ἱστορούμενα θαύματα γέμουσι τόσων ἀντιφάσεων καὶ ψυχολογικῶς ἀπιστεύτων σημείων, τόσων ἀσυμφωνιῶν καὶ διαφορῶν μεταξὺ τῆς ἀφηγήσεως τοῦ ἑνὸς Εὐαγγελιστοῦ καὶ τοῦ ἄλλου, ὥστε μετ' ἀκριβείας ἐξεταζόμενα, καταρρέουσι καὶ δὲν δύνανται νὰ σταθῶσι ὡς ἱστορικὰ γεγονότα.

Κυριώτερος τῶν τοιούτων πολεμίων τῶν θαυμάτων ἦτο κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ὁ Ἄγγλος θεολόγος Γούλστων (Woolston), ὅστις περιπεσὼν εἰς ἀκρότητα ἀλληγορισμοῦ τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ παυθεὶς ἕνεκα τούτου ἀπὸ τῆς ἕδρας του ἐν Κανταβριγίᾳ, ἐξεμάνη καὶ ἐστράφη λαύρως κατὰ τῶν θαυμάτων, ἅτινο διὰ τῆς ἀλληγορικῆς ἑρμηνείας ἐζήτησε νὰ ἐκφυλίσῃ πάσης σημασίας, ἀφοῦ πρῶτον ἀπέδειξεν (ὡς ἰσχυρίζετο) ὅτι δὲν εἶχον οὐδεμίαν ἱστορικὴν ἢ πραγματικὴν ὑπόστασιν. Ἐν γένει δὲ ἡ πολεμική του ἦτο τόσῳ χονδροειδὴς καὶ βλάσφημος, ὥστε ἐλαχίστης προσοχῆς ἠξιώθη ἐν τῷ πνευματικῷ πεδίῳ.

Κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ὁ ἐπιφανέστερος πρόμαχος τοῦ κριτικο-ἱστορικοῦ τούτου στρατοπέδου ὑπῆρξεν ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς **Στράους**, ὅστις μετεχειρίσθη τὰ αὐτὰ ὅπλα τῆς φιλολογικῆς καὶ ἱστορικῆς κριτικῆς κατὰ τῶν θαυμάτων, εἰς τὸ κύριον σύγγραμμα αὐτοῦ «Ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ» (1835). Ἐπιστήμων πολὺ ἀνώτερος τοῦ Γούλστωνος, ὑπῆρξεν ἐπιφοβώτερος πολέμιος τῆς Εὐαγγελικῆς ἀληθείας, τὸ δὲ εἰρημένον σύγγραμμα αὐτοῦ ἐνεποίησεν βαθεῖαν αἴσθησιν εἰς τὴν σύγχρονον τότε γενεὰν ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀναχωρεῖ ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ Σπινόζα ὅτι τὸ θαῦμα εἶναι ἀδύνατον, ἀφοῦ οἱ νόμοι τῆς φύσεως εἶναι οἱ μόνοι καὶ ἀπαραίτητοι νόμοι τοῦ Θεοῦ. εἶτα δὲ προβαίνει εἰς τὴν κριτικὴν ἐξέτασιν ἑκάστου θαύματος ἐν λεπτομερείᾳ. Ὅπου δὲ ἡ κριτική του μέθοδος δὲν τῷ παρέχει τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα, ἤτοι, τὴν ἀπόδειξιν τῆς πλαστότητος τοῦ θαύματος, ὑποχωρεῖ εἰς τὴν ἀρχικὴν καὶ βασικήν του θεωρίαν καὶ ἀναφωνεῖ: «Ἀλλ' ἐὰν ἠθέλομεν παραδεχθῆ ὅτι πράγματι συνέβη οὕτω, τότε θὰ εἴχομεν πρὸ ἡμῶν ἓν θαῦμα· τοῦτο ὅμως εἶναι ἀδύνατον, διότι ἐξεκινήσαμεν ἐκ τῆς βασικῆς ἀρχῆς, ὅτι τὸ

θαῦμα εἶναί τι ἀδιανόητον, ἀπίστευτον.» Ἐννοεῖται ὅτι τοιαύτη μέθοδος κρίσεως εἶναι ἐμπαιγμὸς πάσης λογικῆς.

Κλείων τὸ κεφάλαιον τοῦτο, ἔχω νὰ εἴπω τοῦτο: Ὅτι πολλάκις βλέπομεν τὸν πόθον τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν σωτηρίαν των διαστρεφόμενον καὶ χρησιμοποιούμενον διά νὰ δημιουργηθῇ δυσπιστία πρὸς Ἐκεῖνον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ἀνθρώπινος οὗτος πόθος φέρεται ὡς ἱκανοποιούμενος. Ἐὰν ὅμως πιστεύωμεν ὅτι θεία τις ζωὴ πάλλει εἰς αὐτὰς τὰς ρίζας τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἡμῶν, τὸ γεγονός, ὅτι ὁ πόθος οὗτος εἶναι καὶ βαθύτατος καὶ παγκόσμιος, εἶναι ἀπόδειξις ὅτι ὁ πόθος οὗτος μίαν ἡμέραν προώρισται νὰ ἱκανοποιηθῇ. Καὶ εἰς ποῖον ἄλλον καλλίτερον νὰ ἱκανοποιηθῇ εἰμὴ εἰς Ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον κηρύττομεν — τόν Ἰησοῦν Χριστόν; Τὶς ἄλλος δύναται νὰ προβληθῇ ὡς δυνάμενος νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνθρωπότητος; Ἐὰν δὲν πιστεύωμεν εἰς τὴν θείαν ταύτην ζωὴν ἢ εἰς τὴν Θείαν ὁδηγίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐὰν θεωρῶμεν τὸν ἄνθρωπον ὡς εἶδός τι ζώου ἢ κτήνους, τότε εἶναι προτιμώτερον νὰ ἀφήσωμεν τὴν περὶ θαυμάτων καὶ Εὐαγγελίων συζήτησιν, ἅτινα οὐδεμίαν σημασίαν δύνανται νὰ ἔχωσι δι' ἡμᾶς.

Ἡ ἀπολογητικὴ ἀξία τῶν θαυμάτων

Ἀπομένει ἤδη νὰ ἐξετάσωμεν ποία εἶναι ἡ θέσις, ἥτις πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὰ θαύματα, ἐν τῇ ἀπολογίᾳ τῆς ἀποκεκαλυμμένης ἀληθείας. Κατὰ πόσον δύνανται τὰ θαύματα, νὰ ἐξυπηρετήσωσι τὴν θρησκείαν; Καὶ ποῖαι ἦσαν αἱ συνθῆκαι αἵτινες ἐπέδρασαν ἐπὶ τῶν πρώτων Ἀπολογητῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε νὰ μὴ ἀποδώσωσιν εἰς τὰ θαύματα σημαντικὴν θέσιν ἐν ταῖς ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπολογίαις αὐτῶν; [1] Καὶ λέγομεν εὐθὺς ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὰ Χριστιανικὰ θαύματα δὲν εἶχον ἐπαρκῶς διασταλῇ ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ψευδοθαυμάτων, οὔτε τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ἀναγνωρισθῇ γενικῶς ὡς διάφορον τῶν διαφόρων θαυματουργῶν, συγχρόνων τε καὶ μεταγενεστέρων, ὡς δ' ἐκ τούτου, οἱ ἄνθρωποι, παραδεχόμενοι τὰ θαύματά Του, δὲν θὰ ἤγοντο ἐξ ἀνάγκης εἰς τὸ νὰ παραδεχθῶσι τὸν Χριστιανισμὸν ὡς τὴν μόνην ἀληθινὴν θρησκείαν, οὔτε Ἐκεῖνον ὡς τὴν Ὁδόν, τὴν Ἀλήθειαν καὶ τὴν Ζωήν.

Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους ὅμως χρόνους, καὶ κυρίως τὰς δύο τελευταίας ἑκατονταετηρίδας, τὰ πράγματα ἤλλαξαν· μεγάλη ἐδόθη σημασία εἰς τὰ θαύματα ἐν τῇ ἀπολογητικῇ.

Παρὰ πᾶσαν δὲ προσδοκίαν, αἱ μεταγενέστεραι ἐκεῖναι ἀπολογίαι μετεῖχον τῆς γενικῆς θεολογικῆς ἀτονίας, ἥτις ἐχαρακτήριζε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τῆς ὁποίας ὁ πολὺς Γρότιος ὑπῆρξεν ὁ κύριος ἑρμηνευτὴς (de veritate religionis Christianae). Ἡ στάσις τῶν ἀπολογητῶν ἐκείνων ὡμοίαζε πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου,

[1] Ὁ Ἰουστῖνος Μάρτυς ἐν ταῖς *Ἀπολογίαις* του ἐλαχίστην χρῆσιν ποιεῖται τῶν θαυμάτων. **Τοὐναντίον ὁ Ἀρνόβιος (Κατὰ Ἐθνικῶν. α'.1-42) μεγάλην ἀποδίδει εἰς ταῦτα σημασίαν.**

ὅστις ἀπελπισθεὶς τοῦ νὰ δυνηθῇ νὰ σώσῃ πάντα τὰ ὑπάρχοντά του, ἀποφασίζει νὰ θυσιάσῃ ἓν μέρος αὐτῶν διὰ νὰ μὴ χάσῃ καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Ὑποχωροῦντες δὲ οὗτοι ἐκεῖ ὅπου ἔδει νὰ ἵστανται σταθεροί, προέταξαν τὰ θαύματα, ὡς δυνάμενα νά φέρωσιν ὅλον τὸ βάρος τῆς βεβαιώσεως τῆς ἀποκεκαλυμμένης Ἀληθεία,· κατέστησαν τὰ θαύματα ἀπολογητὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Εἰς τοῦτο ἤχθησαν οἱ ἀπολογηταὶ οὗτοι προσκρούσαντες ἐπὶ τοῦ σκοπέλου τοῦ νὰ θέτωσιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου τὴν Χριστιανικὴν πίστιν μέ τὰς θετικάς ἐπιστήμας τὰς ὑποκειμένας εἰς ἀποδείξεις μαθηματικῆς καὶ λογικῆς ἀκριβείας. Ἀπὸ τοιαύτης δέ ἀπόψεως φωρᾶται ἡ πίστις των τοιούτων ἀπολογητῶν τυπική, διανοητική, ἱστορική, μηδόλως ἀντλοῦσα τὰς ἀποδείξεις αὐτῆς ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς πνευματικῆς πείρας,ἥτις ἀποτελεῖ τὴν πηγὴν τῆς δυνάμεως τοῦ ἀληθοῦς Χριστιανοῦ,ἀλλ ἐξαρτωμένης ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν ἀποδείξεων καὶ εἰς ταύτας καὶ μόνον ἀποδίδουσα ἀξίαν. Ἀντὶ νὰ λέγωσιν «Ἠξεύρομεν ὅτι ταῦτα εἶναι ἀληθῆ διότι ἔχομεν τὴν περὶ αὐτῶν μαρτυρίαν τοῦ ἀψευδοῦς καὶ ἀλανθάστου Πνεύματος, τοῦ ὁποίου τὴν δύναμιν ἐδοκιμάσαμεν ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν — ἀντὶ νὰ στηρίζωσι τὴν πίστιν των εἰς τὰς πανισχύρους ἐπιρροάς, τὰς ὁποίας ἡ χάρις καὶ τὰ διδάγματα τοῦ Χριστοῦ ἐξασκοῦσιν ἐπὶ πάσης καρδίας ἥτις δέχεται αὐτά, καὶ αἵτινες μεταβάλλουν ταύτην, ῥιζικῶς, θαυματουργικῶς εἰς νέαν κτίσιν, δὲν ἐτόλμησαν νὰ προβάλωσι τοιαῦτα ἐπιχειρήματα, ἀλλ' ἐστηρίχθησαν εἰς τὸν ξηρὸν ἰσχυρισμόν, ὅτι: ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι θεία ἀποκάλυψις καὶ τοῦτο ἀποδεικνύουσι τὰ θαύματα, τὰ ἐνεργηθέντα κατὰ τὴν ἐμφάνισιν Αὐτοῦ. Τὸ μέγα σφάλμα τῶν ἀπολογητῶν τούτων ὑπῆρξεν,ὅτι ἐθελουσίως παρεγνώρισαν καὶ ἐγκατέλιπον ὅλην τὴν εὐρεῖαν σφαῖραν τῶν ἀποδείξεων, ἥτις στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ Χριστιανοῦ, ἐνῷ ὤφειλον νὰ καθέξωσι τὴν σφαῖραν ταύτην δικαιωματικῶς καί θριαμβευτικῶς, ἀντιτείνοντες εἰς τοὺς ἐναντίους τοὺς λόγους τοῦ Σωτῆρος ἐν Ἰωάννῃ ς'. 17. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα Αὐτοῦ ποιεῖν γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς, εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν.

Καὶ πρὸς τοὺς μὴ ἔχοντας ἀτομικὴν πεῖραν τῆς ἀναγεννητικῆς δυνάμεως τοῦ Πνεύματος ἐν τῇ ἰδίᾳ των ψυχῇ, καὶ ἑπομένως ἀνικάνους νὰ ἐκτιμήσωσιν ὅλην τὴν ἀξίαν τοῦ Θείου ἔργου ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ,—τοῦ ὑπερτάτου ἐκείνου θαύματος τῶν θαυμάτων, τοῦ θαύματος τῆς μεταστροφῆς τοῦ δεδουλωμένου εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἀνθρώπου, πρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ ἁγιασμοῦ·τῆς ἠθικῆς ἀναπλάσεως αὐτοῦ εἰς νέαν κτίσιν—θαύματος τὸ ὁποῖον οὐδεμία δύναμις, ἀνθρωπίνη ἢ δαιμονιώδης δύναται νὰ παραποιήσῃ,—λέγομεν, ἐάν, ἡ σημασία τοῦ θαύματος τούτου διαφύγῃ τὴν παρατήρησιν τῶν ἐγκαλούντων τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἐν τῷ Θείῳ λόγῳ ἀναγραφομένων, οὐδεὶς ὅμως δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὸ θαῦμα τῆς κατακτήσεως τοῦ κόσμου ὑπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ, τῆς ὑπ' αὐτοῦ οἰκειοποιήσεως καὶ ἀνυψώσεως

καὶ ἐξευγενίσεως ὅλων τῶν ἀγλαοτέρων καρπῶν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας καὶ ἐπιμελείας—τῆς Φιλοσοφίας, τῆς Τέχνης, τῆς Ἐπιστήμης—τὰς ὁποίας κατεστησεν ὑποχειρίους εἰς τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ, ὥστε σήμερον, Χριστιανισμὸς καὶ πολιτισμὸς νὰ ἦναι συνώνυμοι, οὐδ' εἶναι παραδεκτὸς πολιτισμός, ὅστις ἀπορρίπτει τὰς βασικὰς ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Τὸ νὰ θέλῃ τις νὰ ὑποβάλῃ τὰς ἀποδείξεις τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τοὺς συλλογισμοὺς καὶ τὰ συμπεράσματα τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν εἶναι παράλογον, καθότι ἡ ἀλήθεια, τὴν ὁποίαν ὡς Χριστιανοὶ παραδεχόμεθα δὲν εἶναι λογικὴ καὶ ἁπλῆ, ἀλλ' ἠθικὴ καὶ ἐπισωρευτική, ἡ δὲ προσπάθεια ὅπως δοθῇ τυπικὴ ἀπόδειξις περὶ πραγμάτων ἐπὶ τῶν ὁποίων αἱ βαθύταται ἀνάγκαι τῆς ψυχῆς ἀπαιτοῦν ἠθικὴν ἱκανοποίησιν, πλήττει κατὰ τὸν ὀδυνηρότατον τρόπον τὸ ἠθικὸν συναίσθημα, πολλάκις δέ, πλειστάκις μάλιστα, ἄγει εὐθὺ εἰς τὴν ἀπιστίαν. Ἡ ψυχὴ τεταραγμένη ἐκ τῆς πτωχείας τῶν ἁπτῶν μαρτυριῶν, κλονίζεται πρὸς στιγμήν, καὶ ἀδημονοῦσα διερωτᾷ ἑαυτήν:—Αὐταὶ λοιπὸν εἶναι αἱ βάσεις, αἱ μόνοι βάσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων τὰ βαθέα θεμέλια τῆς πνευματικῆς μου ζωῆς στηρίζονται; Αὐτοὺς καὶ μόνους τοὺς λόγους ἔχω νὰ προτείνω τῆς ἐν ἐμοὶ πίστεως; «Εὐτυχεῖς τότε, ὅσοι δυνηθῶσι νὰ ἀποτινάξωσι τὸν πιέζοντα τὴν ψυχήν των δισταγμὸν καὶ νὰ ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν μνήμην των ὅσα αὐτοὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ των πείρᾳ ἀνεγνώρισαν καὶ ᾐσθάνθησαν περὶ τῆς ζώσης καὶ ζωοδοτείρας δυνάμεως τῶν λόγων καὶ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Εὐτυχὴς ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος καὶ μόνος, ὅστις ὅταν προσβληθῶσιν τὰ προτειχίσματα τῆς πίστεώς του, δύναται νὰ ὠχυρωθῇ ἐντὸς τοῦ ἀπορθήτου πύργου τῆς πνευματικῆς πείρας, ὁπόθεν δύναται νὰ ἐξορμήσῃ πάλιν καὶ νὰ ἀνακαταλάβῃ καὶ αὐτὰς τὰς ἐξωτερικὰς αὐτοῦ ὠχυρώσεις.

Τί λοιπόν; δὲν κατέχουν τὰ θαύματα θέσιν τινὰ εἰς τὴν παράταξιν τῶν ἀποδείξεων τῆς βεβαιότητος τῶν ἀντικειμένων τῆς πίστεώς μας; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ἡ ἱερὰ ἱστορία θὰ ἦτο ἀτελὴς ἄνευ τῶν θαυμάτων, διότι ἀνήκουν ἀναποσπάστως εἰς τὴν ἰδέαν Λυτρωτοῦ, τὸν ὁποῖον ἀδυνατοῦμεν νὰ φαντασθῶμεν ἄνευ τοιούτων ἔργων καὶ θαυμάτων.— Ἐκεῖνον, τὸν ἐλθόντα ἵνα ἀπολυτρώσῃ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς ὕλης, ἥτις τὸν κατέθλιβε, πῶς νὰ τὸν παραδεχθῶμεν ὑποδουλωμένον εἰς τοὺς βαρυτέρους νόμους τῆς φύσεως; Τὸν ἀξιοῦντα ὅτι Αὐτὸς εἶναι ἡ ζωή, πῶς νὰ τὸν φαντασθῶμεν νικηθέντα ἐν τῇ πρὸς τὸν θάνατον πάλῃ;

Ὁ ἐπαγγελλόμενος τοσαῦτα, πῶς νὰ μὴ δώσῃ ἁπτὰ ἐχέγγυα τῆς δυνάμεώς του, τῆς πραγματικότητος τῶν ἀξιώσεών του, ὅπως γίνῃ πιστευτὸς εἰς τοὺς ἀκούοντας τοὺς λόγους του καὶ παρακολουθοῦντας τὸ βήματά του κατὰ τὴν ἐπίγειόν

Ὑποσημείωσις. Ὁ Καλβῖνος (Institut. α'. 1. 7. § 4. 5) θαυμασίως ἐκφράζει τὴν ἰδέαν ταύτην ἀποκαλῶν τὰς Ἁγίας Γραφὰς *αὐτοπίστους*.

Του διέλευσιν; Τὰ θαύματα ἀποτελοῦν ἀναγκαῖον καὶ ἀναπόσπαστον ἐφόδιον τοῦ Σωτῆρος, ὅστις ἔδει νὰ φανῇ μέγας οὐχὶ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ψέγομεν εἶναι ἡ ἀπομόνωσις τῶν θαυμάτων ἀπὸ τοῦ συνόλου τῆς ζωῆς καὶ διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, ὥστε νὰ παρουσιάζωνται μεμονωμένως εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀντίληψιν, ὡς μὴ προσκτώμενα καμμίαν βαρύτητα ἐκ τῶν ἀληθειῶν τὰς ὁποίας ἐπιβεβαιοῦν, ἀλλ' ὡς προσδίδοντα ὁλόκληρον τὴν βαρύτητα εἰς αὐτὰς τὰς ἀληθείας. Ἐνῷ, ἐξ ἐναντίας, ἡ ἀληθὴς σχέσις τῶν θαυμάτων πρὸς τὰ δόγματα εἶναι σχέσις ἀλληλοεξαρτήσεως· τὰ θαύματα ἔρχονται εἰς ἐπίρρωσιν τῶν δογμάτων, καὶ τὰ δόγματα ἐπιδοκιμάζουν τὰ θαύματα, ἀμφότερα δὲ ἀποτελοῦσιν μακαρίαν ἑνότητα ἐν τῷ προσώπῳ Ἐκείνου, ὅστις καὶ ἐδίδαξε καὶ ἐξετέλεσε τὰ ἔργα, ἀφίνων ἐγκεχαραγμένην ἐπὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν τὴν ἐντύπωσιν ὑπερτάτης ἁγιότητος καὶ ἀπολύτου ἀγαθότητος καὶ ἀληθείας, οὕτως ὥστε δυνάμεθα ὀρθῶς νὰ εἴπωμεν ὅτι πιστεύομεν εἰς τὰ θαύματα χάριν τοῦ Χριστοῦ, οὐχὶ δὲ χάριν τῶν θαυμάτων πιστεύομεν εἰς τὸν Χριστόν.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΑΠ' ΑΡΧΗΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'.

Ἡ Ρωσσικὴ Ἐκκλησία.

(συνέχεια)

Τὸ ἐκκλησιαστικὸν πολίτευμα ἐν Ρωσσίᾳ ἀνεπτύχθη ἐν γένει κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς ἐν Βυζαντίῳ μητρὸς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ μὲ ἰδιαζούσας τινὰς διατάξεις. Οἱ ἐπίσκοποι ἐξελέγοντο ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους ἡγεμόνων καὶ ἐκυροῦντο ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ εἴδομεν ὅτι συνέβη, οἱ ἐπίσκοποι τῶν μεγάλων πόλεων ὑψώθησαν εἰς ἀρχιεπισκόπους, ἔμενον ὅμως πάντοτε ὑποτεταγμένοι εἰς τὸν Μητροπολίτην. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς πόλεως Νίζνι Νόβγοροδ εἶχε τὴν πρώτην θέσιν μετὰ τὸν Μητροπολίτην. Ὁ ἀνώτερος κλῆρος προήρχετο σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν μοναστηρίων, ὁ δὲ κατώτερος ἐκ τῶν πόλεων. Οὗτοι ἐλέγοντο ***πόποι***, ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ἦτο ὁ ἀρχιπρεσβύτερος (***πρωτόπαπας***). Ἕκαστος ἱερεὺς ὤφειλε νὰ εἶνε ἔγγαμος, ἤδη ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ διακόνου, ὅστις δὲ ἐχήρευεν, ἀπεχώρει συνήθως εἴς τι μοναστήριον. Ὁ κοσμικὸς οὗτος κλῆρος ἦτο κατὰ τὸ πλεῖστον ἀμαθής. Τοὐναντίον ὁ ***μοναστηριακὸς κλῆρος*** εἶχεν ἐνίοτε (διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην) ἀρκετὴν θεολογικὴν μόρφωσιν καὶ

ἀγάπην πρὸς τὰς ἐπιστήμας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μοναστηρίων ηὔξανεν ὁλοέν, καὶ αἱ περιουσίαι αὐτῶν ἐμεγεθύνοντο διὰ πλουσίων δωρεῶν τῶν ἡγεμόνων καὶ εὐγενῶν. Ἡ πρὸς τὸν μοναχικὸν βίον τάσις δὲν ἦτο μικροτέρα τῆς ἐν τῇ μητρὶ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀνατολῆς. Ἰδίως ἐπληροῦντο τὰ μοναστήρια εἰς ἐποχὰς πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν, διότι πολλοὶ εὐγενεῖς, ἐνίοτε δὲ καὶ ἡγεμόνες, ἀπεχώρουν εἰς αὐτά. Τὰ Ρωσσικὰ μοναστήρια, ἀκολουθοῦντα τὸν κανόνα τοῦ Μ. Βασιλείου, εὑρίσκοντο ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἐπισκόπων, ἐξαιρέσει ὀλίγων, ἅτινα ἀπήλαυον προνομιακῆς τινος ἀνεξαρτησίας. Εἰς πάντα τὰ Ρωσσικὰ μοναστήρια οὐδέποτε ἐπεκράτησεν ἡ αὐστηρότης τῶν κανόνων τῶν ἄλλων ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἰδίως τὴν Αἴγυπτον, μοναστηρίων· ἕκαστος μοναχὸς ἦτο ἐλεύθερος νὰ ἐγκαταλείπῃ τὸ μοναστήριον καὶ νὰ περιφέρεται ὅπου ἤθελε.

Ἐν Ρωσσίᾳ οἱ μοναχοὶ οὐκ ὀλίγον συνετέλεσαν κατὰ τὸν Μεσαίωνα εἰς τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων. Ὅλη σχεδὸν ἡ διδασκαλία τοῦ λαοῦ ἦτο εἰς χεῖράς των. Θεολογικὴ δὲ καὶ ἐπιστημονικὴ μόρφωσις, ὁσονδήποτε μικρὰ καὶ ἂν ἦτο, ὡς ἐκ τῆς χαμηλῆς βαθμίδος τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διεδίδετο μόνον δι' αὐτῶν. Ἐπίσης οἱ μοναχοὶ ἐφρόντιζον περὶ τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῶν διαφόρων εἰδωλολατρικῶν φυλῶν καὶ ἐθνῶν, ἅτινα εἰσεχώρουν ἐντὸς τοῦ Ρωσσικοῦ ἐδάφους· ἐμερίμνων ἐπίσης περὶ τῶν ἀσθενῶν καὶ ἐνδεῶν παντὸς εἴδους.

Ἡ λατρεία ἐν τῇ Ρωσσικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀνεπτύχθη φυσικῷ τῷ τρόπῳ, συμφώνως πρὸς τὰ ἐκ Βυζαντίου διδάγματα. Οἱ ἀρχαιότεροι Ρωσσικοὶ ναοὶ ἐκτίσθησαν ὑπὸ Βυζαντινῶν ἀρχιτεκτόνων κατὰ τὸν Βυζαντινὸν ρυθμόν, βραδύτερον ὅμως ὁ ρυθμὸς οὗτος ὑπέστη διαφόρους ἐπιδράσεις, ἀφ' ἑνὸς μὲν Ἀσιατικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ Γερμανικῆς καὶ Ἰταλικῆς τέχνης. Ἡ λειτουργία ἐγίνετο κατὰ τὸν Βυζαντινόν τύπον. Σλαβικὴν μετάφρασιν τῶν Γραφῶν καὶ λειτουργικῶν βιβλίων παρέλαβον οἱ Ρῶσσοι παρὰ τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις εἶχεν αὐτὴν παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἱεραποστόλων Κυρίλλου και Μεθοδίου. Ἕνεκα τῆς ἀμαθείας τοῦ «κοσμικοῦ» κλήρου, τὸ ***κήρυγμα*** κατέστη σπανιώτατον ἐν τῇ Ρωσσικῇ λατρείᾳ· μάλιστα ἀπηγορεύετο εἰς τούς κατωτέρους κληρικοὺς (τοὺς ***πόπους)*** τὸ κηρύττειν. Τὸ πολὺ πολὺ ἀνεγίνωσκον ἐνίοτε μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας μετάφρασιν ὁμιλίας τινὸς ἀρχαίου Πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ μόνοι ἱεροκήρυκες ἦσαν ἐκ τῆς τάξεως τῶν μοναχῶν.

Ἀπὸ τὸ Βυζάντιον ἡ Ρωσσικὴ Ἐκκλησία ἐκληρονόμησε τὴν ***προσκύνησιν τῶν ἁγίων***, τῶν ***εἰκόνων*** καὶ τῶν ***λειψάνων***, καὶ τὴν μεγάλην τιμὴν πρὸς τὴν Μητέρα τοῦ Κυρίου. Εἰς τοὺς γενικῶς ἀνεγνωρισμένους ἁγίους τῆς ἀρχαίας Βυζαντινῆς Ἐκκλησίας, προσετέθη μέγας ἀριθμὸς Ρώσσων ἐθνικῶν ἁγίων. Καὶ αἱ ***ἀποδημίαι*** εἰς ἁγίους τόπους ἐγένοντο παρὰ τοῖς Ρώσσοις πολὺ συνήθεις.

Ὁ ἐθνικὸς χαρακτὴρ τοῦ Ρωσσικοῦ λαοῦ διακρίνεται ἰδίως ὑπὸ παιδικοῦ σε-

βασμοῦ καὶ ἀπολύτου ὑποταγῆς πρὸς τὸ κῦρος καὶ τὰς παραδόσεις τῆς οἰκογενείας, τοῦ ἡγεμόνος καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Τοιουτοτρόπως ὁ λαὸς οὗτος προσεκολλήθη, ἐξ εὐλαβείας πρὸς τοὺς ἡγεμόνας του, εἰς τοὺς θρησκευτικοὺς τύπους, τοὺς ὁποίους ἐπέβαλον εἰς αὐτὸν οἱ ἡγεμόνες. Ἕνεκεν ὅμως τῆς ἀμαθείας τοῦ κλήρου καὶ τῆς ἐλλείψεως διδασκαλίας θρησκευτικῆς, ἡ βαρβαρότης καὶ ἡ δεισιδαιμονία ἐξηκολούθησαν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας νά κατέχωσι κυρίαρχον μέρος εἰς τὴν θρησκευτικὴν ζωήν τοῦ Ρωσσικοῦ λαοῦ. Ἡ δὲ Μογγολική κυριαρχία, ἥτις διήρκεσεν ἐπὶ 250 ἔτη, ὄχι μόνον παρεκώλυσε τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ κατέστρεψε μέγα μέρος τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις εἶχεν ἤδη ἀναπτυχθῆ ἐν Ρωσσίᾳ.

Ὅπως αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι ἄλλων χωρῶν, οὕτω καὶ ἡ Ρωσσικὴ εἶχε λίαν ἐνωρὶς **αἱρέσεις** εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς. Μόλις 15 ἔτη μετὰ τὴν ὁριστικὴν ἐπίσημον ἐγκατάστασιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ρωσσίᾳ, ἀνεφάνη μοναχός τις ***Ἀνδρέας*** (1003), ὅστις ἐδίδασκε κατὰ τῆς ἱεραρχίας, τῶν εἰκόνων καὶ ἄλλων ἐκκλ. θεσμῶν. Περὶ τὸ 1149 ἄλλος αἱρετικός, ***Μαρτῖνος*** καλούμενος, ἤρχισε νὰ ἐπιτίθεται κατὰ διαφόρων τύπων τῆς λατρείας καὶ νὰ προτείνῃ ἴδιον τρόπον τοῦ ποιεῖν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Σπουδαιοτέρα τούτων ὑπῆρξεν (κατὰ τὸ 1375)) ἡ ἔρις τῶν ***Στριγολνίκων***, ὀπαδῶν Στριγολνίκου τινός, ὅστις ἐπετέθη κατὰ τοῦ κλήρου, κατηγορῶν αὐτὸν ὡς σιμωνιακόν, καὶ ἀπέρριπτε τὴν ἐξομολόγησιν. Ἡ αἵρεσις αὕτη βαθμηδὸν ἐξέλιπεν. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1410 ἀνεφάνη νέα ἐπικινδυνωδεστέρα ***αἵρεσις Ἰουδαΐζουσα***, ἧς ἀρχηγὸς ἦτο ἰουδαῖός τις Ζαχαρίας ἐν Νοβογορόδ, ὅστις κατώρθωσε νὰ προσσηλυτίσῃ δύο ἱερεῖς εἰς τὴν διδασκαλίαν του, ὅτι μόνον ὁ Μωσαϊκὸς νόμος ἔχει θεῖον κῦρος, ἡ δὲ ἱστορία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἦτο ἐπινόησις ἀπατεώνων. Ἐπίσης ἐδίδασκε κατὰ τῆς προσκυνήσεως εἰκόνων, ἁγίων κλπ. Ὁ Ζαχαρίας οὗτος ἔπεισε τοὺς προσηλυτισθέντας ἱερεῖς νὰ παραμείνωσι εἰς τὸ ἱερατικὸν αὐτῶν ἀξίωμα καὶ κρυφίως νὰ προσηλυτίζωσι ὀπαδοὺς τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Τὸ μέτρον τοῦτο ἐπέτυχε πληρέστατα· οἱ ἱερεῖς οὗτοι ὑπεκρίνοντο μέγαν ζῆλον ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τύπων καὶ κανόνων καὶ διὰ τῶν αὐστηρῶν νηστειῶν των ἀπέκτησεν φήμην ἐξόχου εὐσεβείας. Ἀκόμη καὶ ὁ Τσάρος Ἰβὰν ὁ Γ'. ἐτίμα αὐτοὺς μεγάλως διὰ τὴν εὐσέβειάν των. Ἐν τοσούτῳ εἰργάζοντο ἀόκνως καὶ ἀποτελεσματικῶς ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῆς ἰουδαϊζούσης αἱρέσεώς των, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν κρυπτῷ ὀπαδῶν ηὔξανε ταχέως καὶ κατώρθωσαν νὰ ἐκλεγῇ Μητροπολίτης εἷς τῶν προσηλύτων αὐτῶν, ὁ Ζωσιμᾶς.

Ἐπὶ τέλους ὅμως ὁ ἀρχιεπίσκοπος Γεννάδιος τοὺς κατήγγειλε πρὸς τὸν Τσάρον, οὗτος δὲ συνεκάλεσε σύνοδον πρὸς ἐξέτασιν τοῦ πράγματος. Ἐκεῖ κατεδικάσθη ἡ νέα διδασκαλία ὡς αἵρεσις, καὶ ὅσοι ἐκ τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς ἀνεκαλύφθησαν, ἄλλοι μὲν ἐρρίφθησαν εἰς ἰσόβια δεσμά, ἄλλοι δὲ ἐκάησαν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὑπὸ τοῦ Γενναδίου. Τέλος καὶ ὁ Μητροπολίτης Ζωσιμᾶς ἀνακαλυφθείς, καθηρέθη καὶ

ἐξωρίσθη εἰς μοναστήριον. Ἐν τούτοις ἡ αἵρεσις αὕτη διετηρήθη ἐν τῷ κρυπτῷ ἐπὶ δεκαετηρίδας τινὰς ἀκόμη.

Πρὸς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν ἡ Ρωσσικὴ ἐκληρονόμησε μὲν ἐκ Βυζαντίου ἀποστροφήν, ἐν τούτοις πλέον ἢ ἅπαξ ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν καὶ διαπραγματεύσεις. Ὁ Παπισμὸς συνεχῶς προσεπάθει νὰ προσελκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν τὴν Ρωσσικὴν Ἐκκλησίαν, ἰδίως κατὰ τὸν 13ον καὶ 14ον αἰῶνα. Κατὰ τὸν 14ον μάλιστα αἰῶνα Λατίνοι ἱεραπόστολοι, κυρίως Φραγκισκανοὶ καὶ Δομινικανοί, ἔλαβον τὴν ἄδειαν νὰ ἐγκατασταθῶσι καὶ νά διδάσκωσιν ἐν Ρωσσίᾳ. Ἡ Παπικὴ αὕτη προπαγάνδα ἐξηπλώθη εὐρύτατα, ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς μέχρι τοῦ Εὐξείνου, ὑπεβοήθη δὲ αὐτὴν ἡ ἐκκλησιαστικὴ διαίρεσις τῆς Ρωσσίας εἰς δύο Μητροπολιτικὰς περιφερείας—τῆς Μόσχας καὶ τοῦ Κιέβου— πολλάκις ἀντιπραττούσας καὶ φθονούσας ἀλλήλας. Ἐν τούτοις, ἡ Παπικὴ προπαγάνδα δὲν κατώρθωσε νὰ παρασύρῃ εἰμὴ ὀλίγους μεμονωμένους ἱεράρχας, ἐν οἷς καὶ δύο Μητροπολίτας, οἵτινες ὅμως ἀπεκηρύχθησαν ὑπὸ τῆς καθόλου Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας. Ὅτε δὲ ἡνώθη αὕτη ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἐν Μόσχᾳ ἱδρυθέντος ***Πατριαρχείου*** (1589), αἱ προσπάθειαι τοῦ Παπισμοῦ ἀπέβησαν ἐντελῶς ἄκαρποι καὶ ἐχαλαρώθησαν ἐπαισθητῶς.

Ἡ ἵδρυσις τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμία τοῦ Β'. ὅστις εἶχεν ἔλθει εἰς Ρωσσίαν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἵνα συλλέξῃ χρήματα παρὰ τῶν Ὀρθοδόξων ὑπὲρ τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου, πιεζομένου δεινῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων κυριάρχων αὐτοῦ. Οὗτος πεισθεὶς ὑπὸ τῶν παρακλήσεων καὶ ὑποδείξεων τοῦ Ρωσσικοῦ κλήρου καὶ τοῦ Τσάρου, ἀνέδειξε πρῶτον Πατριάρχην Μόσχας τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἰώβ. Μέχρι τῶν μέσων τοῦ 17ου αἰῶνος, οἱ Ρῶσσοι Πατριάρχαι ὤφειλον νὰ ζητῶσι πάντοτε ἀπὸ Κων)πόλεως τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐκλογῆς των. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1657 ἐξέλιπεν ἡ ἐξάρτησις αὕτη καὶ ἡ Ρωσσικὴ Ἐκκλησία ἐξέλεγε τοὺς ἑαυτῆς Πατριάρχας χωρὶς νὰ συμβουλεύηται τὸ Οἰκ. Πατριαρχεῖον,

Οἱ Πατριάρχαι Μόσχας ταχέως ἀπέκτησαν μεγάλην δύναμιν, οὐ μόνον ἐκκλησιαστικήν, ἀλλὰ καὶ πολιτικήν, εἰς τρόπον, ὥστε κατέστησαν ἐπικίνδυνοι καὶ μισητοὶ εἰς τοὺς ἑκάστοτε Τσάρους. Συγκρούσεις ἐξουσιῶν ἐλάμβανον χώραν οὐχὶ σπανίως. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸ ἔτος 1705 ὅτε ἀπέθανεν ὁ Πατριάρχης Ἀδριανός, ὁ τότε βασιλεύων Τσάρος ***Πέτρος ὁ Μέγας*** ἀπεφάσισε νὰ καταργήσῃ τὸ Πατριαρχεῖον Μόσχας. Πρὸς τοῦτο ἀνέβαλεν ἐπὶ 20 ἔτη τὴν ἐκλογὴν νέου Πατριάρχου καὶ ἀνέθεσε τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας εἰς ***Σύνοδον*** ἐπισκόπων, ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ ἐπίβλεψιν καὶ ἐπίδρασιν. Εἰς τὸ τέλος τῆς εἰκοσαετίας, ὁ Τσάρος ἰδὼν ὅτι ὁ λαὸς εἶχε πλέον συνειθίσει εἰς τὴν νέαν ταύτην μορφὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, διὰ διαταγῆς του ὥρισεν ὅπως ἀντὶ Πατριάρχου, διοικῇ τὴν Ἐκκλησίαν μία *Σύνοδος*, ἐκ κληρικῶν πασῶν τῶν τάξεων (δηλ. ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων), ἥτις μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἐξηκολούθησε νὰ εἶνε ἡ ἀνωτάτη ἐν Ρωσσίᾳ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχή. (ἀκολουθεῖ)

ΤΙ ΘΑ ΣΥΜΒΗ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1925

Οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν γνωρίζουν ποῖοι εἶναι οἱ «Σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν». Τὸ ἡμέτερον περιοδικὸν πέρυσι κατεπολέμησε διεξοδικῶς τὰς δογματικὰς αὐτῶν πλάνας καὶ ἑτεροδιδασκαλίας. Τὸ φαιδρὸν μέρος τῆς διδασκαλίας των εἶναι ὅτι ὁρίζουσι μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας τὸ ἔτος, καθ᾽ ὃ θὰ ἔλθῃ ὁ Χριστὸς καὶ θὰ ἱδρύσῃ τὴν χιλιετῆ βασιλείαν Αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ δὲ ἔτος τοῦτο εἶνε ἐπὶ θύραις — τό 1925! Ὁ γνωστὸς λογογράφος Παῦλος Νιρβάνας ἐδημοσίευσε πρό τινος ἐν τῇ «Ἑστίᾳ» τὸ ἑξῆς χρονογράφημα περὶ τῆς διδασκαλίας ταύτης, ὅπερ ἀναδημοσιεύομεν χάριν τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν:

Ἐτελείωσαν, ἀδελφοί, τὰ βάσανά μας. Ἕνα ἔτος θὰ ὑποφέρωμεν ἀκόμη τὴν δυστυχίαν, τὴν πεῖναν, τοὺς κατατρεγμούς, τοὺς πόνους, τὴν ἀσθένειαν, τὴν πολιτικήν, τὴν αἰσχροκέρδειαν, ὅλα τέλος πάντων τὰ ἀναρίθμητα βάσανα τῆς ζωῆς, καὶ κατόπιν ἡ ζωὴ θὰ μεταβληθῇ εἰς Παράδεισον. Τὸ πρᾶγμα εἶναι βεβαιωμένον. Μᾶς τὸ βεβαιώνει μία θεολογικὴ ὀργάνωσις τῆς Ἀμερικῆς, ἡ ὁποία ἀνεκάλυψεν ὅτι κατά τὸ σωτήριον ἔτος 1925 θὰ ἔλθῃ ἐπὶ τῆς Γῆς ἡ ἐπηγγελμένη Βασιλεία τοῦ Χριστοῦ. Καὶ οἱ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι, ποὺ ἔκαμαν τὴν ἀνακάλυψιν αὐτὴν δὲν τὴν κρατοῦν διὰ τὸν ἑαυτόν τους. Μὲ βιβλία, φυλλάδια, ἐφημερίδας, περιοδικά, ἐκδιδόμενα εἰς μυριάδας ἀντιτύπων καὶ εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου, μηδὲ τῆς Ἑλληνικῆς, ἐξαιρουμένης, (μετρήσατε τίτλους: Τὸ σχέδιον τῶν αἰώνων. —Ἐλθέτω ἡ Βασιλεία σου. — Ἡ μάχη τοῦ Ἀρμαγεδῶνος.= Τὸ φωτόδραμα τῆς δημιουργίας.= Ἑκατομμύρια ζώντων οὐδέποτε θὲ ἀποθάνωσι κτλ. κτλ.) ἀναγγέλλουν εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὴν μεγάλην εἴδησιν. Διὰ τὴν ὑποχρεωτικὴν αὐτὴν ἱστορίαν ἐξοδεύουν, ἐννοεῖται, ἑκατομμύρια. Ἀλλὰ τὰ ἑκατομμύρια εὑρίσκονται πάντοτε, ὁσάκις πρόκειται νὰ ὑπηρετήσουν μίαν ὡραίαν καὶ τολμηρὰν ἐκστρατείαν, ὅπως αὐτή.

Πῶς ἀνεκάλυψαν, θὰ μοῦ πῆτε, οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ τὴν μεγάλην εὐτυχίαν ποῦ μᾶς περιμένει ; Τὴν ἀνεκάλυψαν, ἁπλούστατα, μελετῶντες τὰς Γραφάς. Δὲν θὰ ἔχουν βέβαια τὴν ἀπαίτησιν οἱ ἀναγνῶσταί μου νὰ τοὺς συνοψίσω ἐδῶ τὰ συμπεράσματα ὁλοκλήρων τόμων, ὅπως ἡ μάχη τοῦ Ἀρμαγεδῶνος. Θὰ περιορισθῶ ὅμως εἰς τὰ ὀφθαλμοφανέστερα. Ἐνθυμεῖσθε βεβαίως τοὺς προφητικοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ : «Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν καὶ ἔσονται λοιμοὶ καὶ λιμοὶ καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους· πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων».

Ἀλλὰ τὶ ἄλλο ἦτο λοιπὸν ὁ παγκόσμιος πόλεμος; Μήπως δὲν ἠγέρθησαν ἔθνη καθ᾽ ἐθνῶν; Μήπως δὲν εἴχαμεν λοιμόν ; Ἡ γρίππει ἐθέρισε 17,000,000 ἀνθρώπων. Μήπως δὲν εἴχαμεν λιμόν; Εἰς τὴν Ρωσσίαν πεθαίνουν ἀκόμη ἀπὸ τὴν

πεῖναν. Μήπως δὲν εἴχαμεν σεισμούς, δηλαδὴ ἐπαναστάσεις; Τί ἄλλο μᾶς χρειάζεται διὰ νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἤγγικεν ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐπὶ τῆς Γῆς;

Ἀλλὰ μὲ ποῖον τρόπον, θὰ μοῦ πῆτε πάλιν, εὑρέθη ὅτι τὸ 1925 εἶνε τὸ σωτήριον ἔτος; Ἁπλούστατα, μέ ἕνα κοινότατον ὑπολογισμόν. Ἀκούσατε: «Ὁ Ἰεχωβᾶ ἐνεκαινίασε μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων τὸ Ἰωβιλαῖον σύστημα, καθ' ὃ ἀπὸ τῆς εἰσόδου τῶν Ἰουδαίων εἰς τὴν Χαναὰν πᾶν πεντηκοστὸν ἔτος ἔδει νὰ εἶνε δι' αὐτοὺς Ἰωβιλαῖον ἔτος· καὶ ὑπὸ τὸν νόμον αὐτόν, τὸν δοθέντα αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Ἰεχωβᾶ διὰ τοῦ Μωϋσέως, κατὰ τὸ Ἰωβιλαῖον ἔτος ἕκαστος ἄνθρωπος ἔπρεπε νὰ ἀποκατασταθῇ εἰς τὴν πλήρη κατοχὴν παντὸς ὅ,τι εἶχεν ἀφαιρεθῆ ἀπ' αὐτοῦ, ἢ ὅ,τι εἶχεν ἀπολέσει οὗτος. Ὁ Ἅγιος Παῦλος δεικνύει ἡμῖν ὅτι ταῦτα ἦσαν τυπικά, προεικονίζοντα μεγαλείτερα μέλλοντα πράγματα. Ὁ νόμος ἀπῄτει ὅπως τὰ Ἰωβιλαῖα ταῦτα τηρηθῶσιν ἐπὶ ἑβδομήκοντα περιόδους, τοῦτ' ἔστι πᾶν πεντηκοστὸν ἔτος ἑβδομήκοντα φοράς, ἤτοι 3,500 ἐτῶν περίοδον. Οἱ Ἰουδαῖοι εἰσῆλθον εἰς τὴν γῆν Χαναὰν τὸ ἔτος 1875 π. Χ., ὁπότε ὁ νόμος οὗτος ἐδόθη καὶ τὸ Ἰωβιλαῖον σύστημα ἤρξατο ὑπολογιζόμενον. Ἑβδομήκοντα περίοδοι ἐκ πεντήκοντα ἐτῶν ἢ 3,500 ἔτη ἑπομένως λήγουσι κατὰ τὸ ἔτος 1925 μ. Χ. Τὸ ἔτος 1925 ὅθεν σημειοῖ τὸ τέλος τῆς τυπικῆς τῶν Ἰωβιλαίων περιόδου.» Ἄρα τὸ ἔτος 1925 εἶνε τὸ ἔτος τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν ἐπὶ τοῦ ἀθλίου αὐτοῦ πλανήτου, ἡ ὁποία θὰ διαρκέσῃ ἐπὶ 1000 ἔτη.

Θελετε νὰ λάβετε τώρα μίαν ἀμυδρὰν ἰδέαν τῶν εὐτυχιῶν, τὰς ὁποίας θ' ἀπολαύσωμεν κατὰ τὰ χίλια αὐτὰ ἔτη, ὅσοι δὲν θὰ ἔχωμεν τὴν ἀπρονοησίαν ν' ἀποθάνωμεν ἐν τῷ μεταξύ ; Τὸ ἐξ Ἀμερικῆς μανιφέστον μᾶς πληροφορεῖ τελείως. Ἐν πρώτοις, θὰ παύσουν οἱ πόλεμοι καὶ αἱ ἐπαναστάσεις διὰ νὰ σφυρηλατηθοῦν αἱ μάχαιραι εἰς ὕνία καὶ αἱ λόγχαι εἰς δρέπανα, σύμφωνα μὲ τὴν προφητείαν. Τί θὰ ἀπογίνῃ ὁ Κεμάλ, αὐτὸ δὲν τὸ λέγει ἡ προφητεία. Δεύτερον (ἄκουσον ! ἄκουσον·) οἱ ἐκμεταλλευταὶ δὲν θὰ αἰσχροκερδοῦν πλέον εἰς βάρος τοῦ λαοῦ, διότι αὐτὰ δὲν θὰ περνοῦν πλέον μὲ τὸ νέον καθεστώς. Τρίτον, ἡ πεῖνα θὰ ἐξαφανισθῇ καί θὰ εἴμεθα ὅλοι διαρκῶς χορτᾶτοι. Διαφορετικά, τί εἶδος Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν θὰ ἦτο αὐτό. Τέταρτον, δὲν θὰ ὑπάρχουν πλέον ἀσθένειαι καὶ πόνοι, πρᾶγμα ποῦ πρέπει νὰ τὸ πάρουν ἀπὸ τώρα ἀπόφασιν οἱ ἰατροί.

Πέμπτον, αἱ κηδεῖαι θὰ καταργηθοῦν, ἀφοῦ θὰ καταργηθῇ καὶ ὁ θάνατος. Ἰδοὺ τί λέγει ἐπὶ λέξει τὸ μανιφέστον : «Αἱ κηδεῖαι θὰ παύσουν, οἱ νεκροθάπται θὰ ζητήσουν ἄλλην ἐνασχόλησιν μᾶλλον εὐχάριστον (ἴσως νὰ ἐπιδοθοῦν εἰς τὴν πολιτικήν), αἱ δὲ νεκροφόροι θὰ μεταβληθοῦν ἀπὸ φορεῖα λύπης εἰς ἁμάξας διασκεδάσεων καὶ ἀπολαύσεων». Ἕκτον, οἱ πτωχοὶ δὲν θὰ μένουν πλέον ἄνευ στέγης. Πάει δηλαδὴ καὶ ἡ λαχτάρα τοῦ Ἐνοικιοστασίου. Ἕβδομον, οἱ ἄνθρωποι θὰ ἔχουν πλήρη ἐλευθερίαν. Αὐτὴν δὰ τὴν ἔχομεν ἀπὸ τώρα. Καὶ τέλος, οἱ ἄνθρωποι δὲν θὰ συνέρχωνται πλέον διὰ νὰ συζητοῦν πολιτικὰ καὶ δὲν θὰ ἐρί-

ζουν περὶ τοῦ ποῖος θὰ καταλάβῃ τὴν Ἀρχήν. Ἑπομένως, καὶ οἱ Ἡνωμένοι Ἀρχηγοὶ θὰ χαροῦν καὶ αὐτοὶ μαζῇ μὲ ὅλον τὸν κόσμον τὰ ἀγαθὰ τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ἐὰν δὲν φαγωθοῦν, ἐννοεῖται, μεταξύ των μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης.

Καὶ ὅλα αὐτά, κυρίαι καὶ κύριοι μετὰ ἓν μόνον ἔτος. Ὅ,τι μᾶς γράφει ἀκόμη ἡ Μοῖρα μας νὰ περάσωμεν, θὰ τὸ περάσωμεν κατὰ τὸ τρέχον ἔτος 1924. Ἀπὸ τὸ 1925 καὶ κατόπιν μᾶς περιμένουν χίλια ἔτη εὐδαιμονίας καὶ μακαριότητος. Σφίξατε λοιπὸν τὴν ζώνην σας, ἀδελφοί, κάμετε ὀλίγην ὑπομονήν, κουτσοπεράσετε ὅπως μπορεῖτε, πληρῶστε τοὺς νέους φόρους σας χωρὶς γογγυσμόν, παραβλέψατε ὅλα τὰ παράξενα ποῦ βλέπετε τριγύρω σας καὶ περιμείνατε. Ἕνας χρόνος εἶναι αὐτός. Τὰ βάσανά μας ἐτελείωσαν :

Η ΕΡΗΜΟΝΗΣΟΣ

ἢ

Τὸ καταφύγιον τῶν στασιαστῶν

Διήγημα ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

(συνέχεια)

Εὐτυχῶς μερικαὶ ἀπὸ τὰς ἄλλας γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἐξέλθει πρὸς συλλογὴν κοκοκαρύων, ἔφθασαν ἀκριβῶς τότε καὶ ἔκαμον ὅ,τι οἱ ἄνδρες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κατορθώνουν, κατέπεισαν δηλ. τὴν μητέρα νὰ ἀφήσῃ τὰ κλάμματα καὶ νὰ τοὺς εἴπῃ ὅ,τι ἤξευρεν. Εἶπε λοιπὸν ὅτι ἂν καὶ δὲν ἠδύνατο μετὰ βεβαιότητος νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ Σάλλυ ἔπεσεν ἀπὸ τὸν κρημνόν, ἢ ὅτι ἔπαθεν ἄλλο τι δυστύχημα, ὅμως τὸ παιδάκι εἶχε γείνει ἄφαντον ἀπὸ πρωΐας καὶ παρ' ὅλας τὰς ἐρεύνας της ἡ μήτηρ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸ εὕρῃ.

Τὴν ἐξέτασιν ταύτην τῆς μητρὸς ἔκαμαν ἰδίᾳ ἡ Ἰσαβέλλα, σύζυγος τοῦ Φλέτχερ Χριστιανοῦ καὶ ἡ Σουσάννα, σύζυγος τοῦ Ἐδουάρδου Γιώγγ, οἱ δὲ ἰθαγενεῖς Ταλαλόν, Τιμόα, Ὀχού, Νεχάου, Τεταχέϊτε καὶ Μεναλὴ ἐφάνησαν ἐξ ἴσου ἀνήσυχοι διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ κορασίου καὶ ἐξ ἴσου συμπαθοῦντες πρὸς τὴν μητέρα ὅσον καὶ οἱ λευκοί.

— «Τώρα, παιδιά, εἶπεν ὁ Χριστιανός, ἀφ' οὗ ἐβεβαιώθησαν ὅτι ἡ δυστυχὴς γυνὴ δὲν ἠδύνατο νὰ δώσῃ καμμίαν ἄλλην πληροφορίαν, «πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὸ κοράσιον ἀμέσως, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸ κάμωμεν μὲ ὡρισμένον σχέδιον. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι μίαν φορὰν ἀνέγνωσα περὶ μεγάλου τινὸς στρατηγοῦ, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του ἐχάθη εἰς ἕνα μέγα ἕλος κοντὰ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ὕδατα ὑψώνοντο, διότι ἦτο ἡ ὥρα τῆς πλημμύρας. Συνήθροισε λοιπὸν τοὺς ἀξιωματικούς του καὶ διέταξε νὰ ἀναχωρήσωσιν ἀπὸ τοῦ μέρους ὅπου ἐστέκετο αὐτός,

ἀκτινοειδῶς πρὸς πᾶσαν διεύθυνσιν καὶ ἕκαστος νὰ βαδίζῃ εἰς εὐθεῖαν γραμμήν· οὕτως ὥστε τοὐλάχιστον εἷς ἐξ αὐτῶν νὰ εὕρῃ μετὰ βεβαιότητος τὴν ἀσφαλῆ ὁδόν, δι' ἧς θὰ ἐξήρχοντο τοῦ κινδύνου. Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν θὰ πράξωμεν τὸ ἴδιον.».

Τὸ σχέδιον τοῦτο ἀκολουθήσαντες ὅλοι οἱ σύντροφοι ἐξεκίνησαν πρὸς τὸ δάσος ὁλόγυρα κρατοῦντες ἕκαστος ὡς ἔγγιστα εὐθεῖαν γραμμήν, καὶ ἀναζητοῦντες καθ' ὁδὸν καὶ πάντοτε εὐρύνοντες τὸν κύκλον τῆς ἐρεύνης των καθ' ὅσον ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ τὸ κέντρον. Δὲν εἶχον δὲ καιρὸν νὰ χάνουν, διότι ἡ νὺξ ἐπλησίαζε.

Μὲ ἀνησυχίαν ἐκάθησεν ἡ δυστυχὴς μήτηρ καὶ μία ἢ δύο ἀπὸ τὰς ἄλλας γυναῖκας εἰς τὸ προσδιορισμένον μέρος τοῦ δάσους καὶ ἐπερίμεναν νὰ ἀκούσουν τὴν φωνὴν ἥτις θὰ ἀνήγγελλε τὴν εὕρεσιν τῆς Σάλλυ. Ἐπὶ πολλὴν ὥραν καμμία τοιαύτη φωνὴ ἠκούσθη, ἂν καὶ οἱ ἐρευνῶντες πολλάκις ἔκαμναν πολὺν θόρυβον ὁσάκις ἤρχοντο εἰς μέρη ὅπου ἦσαν αἱ φωλεαὶ τῶν εἰς τὸ δάσος καταφυγόντων χοίρων, τράγων καὶ λοιπῶν ζῴων.

Θὰ ἀκολουθήσωμεν μόνον τὴν γραμμὴν τῆς ἀναζητήσεως ἥτις κατέληξεν εἰς ἐπιτυχίαν. Ταύτην τὴν γραμμὴν ἠκολούθησεν αὐτὸς ὁ Χριστιανός. Κατ' ἀρχὰς ἔφθασεν εἰς μέρη ὅπου αἱ ὄρνιθες εἶχον ἐκλέξει τὴν κατοικίαν των. Ἔπειτα, παρὰ πέραν εἰς τὸ μέσον πλουσίας βλαστήσεως χόρτων ἐπάτησε ἕνα κοιμώμενον χοῖρον, ὁ ὁποῖος ἀμέσως ἐξέβαλε κραυγὴν ὀξυτάτην, ἥτις ἐτάραξε τὸν ὕπνον τῶν λοιπῶν χοίρων περὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο. Μετὰ τοῦτο ἔφθασεν εἰς ἓν συνέδριον γάτων, οἱ ὁποῖοι ἐκάθηντο εἰς ὡρισμένην ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν, ὑποβλέποντες ἀλλήλους καὶ τηροῦντες ἔνοπλον οὐδετερότητα. Ἡ αἰφνίδιος τοῦ Χριστιανοῦ ἐμφάνισις διεσκόρπισεν αὐτοὺς εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος.

Μετ' ὀλίγον φθάνει εἰς ἓν ὡραῖον ἀνοικτὸν μέρος τὸ ὁποῖον περιεκυκλοῦτο ὑπὸ θάμνων καὶ δένδρων, ὅπου εἶδε τὸ μικρὸν ἐρίφιον Νάννυ. Ἦτο τὸ ἀγαπητὸν ἐρίφιον τῆς Σάλλυ καὶ ἦτο πλαγιασμένον ἐπὶ τῆς γῆς ἀναμασσῶν. Πλησίον του ἦτο πλαγιασμένη καὶ ἐκοιμᾶτο βαθέως ἡ Σάλλυ, στηρίζουσα τὴν κεφαλήν της εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ ἐριφίου καὶ μὲ τὴν μίαν χεῖρα κρατοῦσα τὴν χαίτην του.

Ὁ Χριστιανὸς ἔσπευσε νὰ φωνάξῃ μὲ χαράν, ἔσπευσε νὰ φωνάξῃ καὶ νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τοὺς συντρόφους του ὅτι εὑρῆκε τὸ ἀπολωλὸς «πρόβατον». Ἔπειτα ἐσήκωσε τὸ κοριτσάκι, εἰς τὴν ἀγκάλην του χωρὶς νὰ τὸ ἀφυπνίσῃ καὶ ἔφερεν αὐτὸ ἐν θριάμβῳ πρὸς τὴν μητέρα του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Συμπόσια καὶ ἐργασίαι

Ἕνα πρωῒ ὁ Ἰωάννης Ἄδαμς ἐξύπνησεν ἀπὸ ἕν εὐχάριστον ὄνειρον. Ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς του τὸ φύλλωμα τῶν δένδρων ἐσχημάτιζε θόλον, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου διεκρίνετο ὁ γαλάζιος οὐρανὸς μὲ ὀλίγα κατάλευκα σύννεφα. Ὁλόγυρα ἦσαν αἱ ἐκ τοῦ προχείρου ἐκ κλάδων καὶ φύλλων κατασκευασθεῖσαι καλύβαι τῶν

συντρόφων του καὶ αἱ ὑπὸ τοὺς θάμνους καὶ τὰ δένδρα φωλεαί, εἰς τὰς ὁποίας ἀρκοῦντο οἱ Ταχιτανοί. Ἀκριβῶς παραπλεύρως τῆς ἰδικῆς του καλύβης εὑρίσκετο ἡ καλύβη τοῦ Χριστιανοῦ, ἡ ὁποία ἦτο κατασκευασμένη τελειότερον τῶν ἄλλων, διότι ἐν μέρει ἀπετελεῖτο ἀπὸ σανίδας εἰς ἄλλην ξυλείαν ἀφαιρεθεῖσαν ἀπὸ τὸ τὸ πλοῖον καὶ ἦτο καλῶς ἐστεγασμένη μὲ πλατέα φύλλα τροπικῶν φυτῶν.

Ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν καλύβην ἡ Ἰσαβέλλα σύζυγος τοῦ Χριστιανοῦ κατεγίνετο νὰ σκάψῃ ἕνα μικρὸν λάκκον ἢ τρύπαν. Ἦτο ἀκόμη πολὺ πρωῒ καὶ κανεὶς ἄλλος δὲν εἶχε σηκωθῇ.

Τί θέλει ἆρά γε αὐτὴ καὶ ἐργάζεται τόσον ἐνωρίς ; εἶπε καθ' ἑαυτὸν Ἄδαμς, σηκώσας τὴν κεφαλήν του καὶ στηρίξας αὐτὴν ἐπὶ τοῦ ἀγκῶνος.

Ἡ Ἰσαβέλλα εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Χριστιανὸς εἶχε δώσει τὸ αὐτὸ τὸ ὄνομα κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν γάμων των εἰς Ταχίτην, ἦτο κομψὴ καὶ ἐρασμία γυνὴ μὲ ἐπίχαρι ἐξωτερικόν, μολονότι δὲ ἀνῆκεν εἰς φυλὴν λεγομένην ἀγρίαν, εἶχε πολλὴν ἀξιοπρέπειαν, ἀλλὰ καὶ ἁπλότητα καὶ λεπτότητα συγχρόνως,ὁποίαν ἀπαντᾷ τις εἰς κυρίας τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Μάλιστα καὶ ἄλλαι ἐκ τῶν ἐγχωρίων συζύγων τῶν στασιαστῶν ὡμοίαζον κατὰ τοῦτο τὴν κυρίαν Χριστιανοῦ· καὶ μὲ ὅλον τὸ μελαψὸν χρῶμά των ἦσαν ἀρκετὰ εὐδειδεῖς· τινὲς ὅμως ἦσαν ἄσχημοι, πρὸ πάντων αἱ γυναῖκες τῶν τριῶν ἐγγάμων Ταχιτανῶν, οἱ ὁποῖοι ἐφαίνοντο ἀνήκοντες εἰς κοινωνικὴν τῆς φυλῆς των κατωτέρας ἀπὸ ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκον αἱ γυναῖκες τῶν λευκῶν. Ἡ μία μάλιστα, ἡ σύζυγος τοῦ Γιώγγ ἦτο θυγάτηρ ἑνὸς ἀρχηγοῦ.

Ἡ ἐνδυμασία τῶν γυναικῶν, τούτων, καὶ αὐτὴ ἁπλουστάτη καὶ ὄχι ἐστερημένη, κἄποιας χάριτος, συνίστατο ἀπὸ κοντὸν φόρεμα κατασκευασμένον ἀπὸ ἐγχώριον ὕφασμα τὸ ὁποῖον ἔφθανε κάτω τοῦ γόνατος, καὶ ἀπὸ ἕνα πλατὺ κάλυμμα ἢ σαλὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑφάσματος, τὸ ὁποῖον ἐφέρετο ἐπὶ τῶν ὤμων.

Ὁ Ἄδαμς ἀφοῦ ἐπρόσεξεν ὀλίγα λεπτὰ ἐνόησε εἰς τὶ ἠσχολεῖτο ἡ Ἰσαβέλλα, ἥτις ἡτοίμαζε διὰ τὸ πρόγευμα ἕνα χοιρίδιον, τὸ ὁποῖον ὁ Χριστιανὸς εἶχε φονεύσῃ ἀπὸ βράδυ, διότι ἐπιμόνως ἐγρύλλιζεν εἰς τὸ δάσος, πλησίον τῆς καλύβης του, καὶ διότι πολλὰ χοιρίδια εἶχον γεννηθῇ εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπόβασίν των εἰς τὴν νῆσον, ὥστε ἡ ἀπώλεια ἑνὸς ἐξ αὐτῶν δὲν θὰ ἐσήμαινε πολύ.

Τὸ δὲ μαγείρευμα τοῦ χοιριδίου ἦτο μακρὰ διαδικασία καὶ διὰ τοῦτο ἡ σύζυγος τοῦ Χριστιανοῦ ἐσηκώθη τόσον πρωΐ. Καί ἐπειδὴ ὁ τρόπος, καθ' ὃν οἱ ἄνθρωποι τῶν μερῶν ἐκείνων μαγειρεύουν, ἔχει κάτι τό περίεργον, θὰ περιγράψωμεν πῶς τὸ πρῶτον τοῦτο χοιρίδιον ἐν τῇ νήσῳ ἐψήθη.

Ἐν πρώτοις ἡ Ἰσαβέλλα ἤναψε μεγάλην πυράν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔρριψεν ἀρκετὰς μεγάλας καὶ στρογγυλὰς πέτρας. Ἐν ᾧ δὲ αὐταὶ ἐπυρακτοῦντο ἔσκαψεν ἕνα λάκκον ἐκεῖ πλησίον, ὅστις ἔμελλε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς φοῦρνος. Τὸν πυθμένα τοῦ λάκκου ἔστρωσε μὲ χλωρὰ φύλλα δένδρων· ἔπειτα ἀφ' οὗ αἱ πέτραι ἐπυρώθησαν μετεκόμισε μερικὰς ἐξ αὐτῶν καί τὰς ἔστρωσεν ἐπάνω εἰς τὰ φύλλα, καὶ ἐπάνω εἰς

τὰς πέτρας ἄλλην μίαν σειρὰν φύλλων. Ἔπειτα ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν πεπυρωμένην μάζαν ἔβαλε τὸ χοιρίδιον, τὸ ὁποῖον κατόπιν ἐσκέπασε μὲ μίαν στρῶσιν φύλλων, καὶ ἐπάνω δὲ αὐτῶν ἄλλην σειρὰν πετρῶν πεπυρωμένων, καὶ πάλιν μίαν στρῶσιν φύλλων πρασίνων, καὶ τέλος ἐσώρευσε κλάδους καὶ χώματα καὶ παντὸς εἴδους ὑλικόν, διὰ νὰ μὴ χαθῇ ἡ θερμότης.

Μόλις εἶχε τελειώσει ἡ Ἰσαβέλλα τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐπλησίασεν ἡ σύζυγος τοῦ Γιώγγ, Σουσάννα ὀνόματι, καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Μάκ-Κόϋ.

Ἀφοῦ δὲ ἀντήλλαξαν τὸν εὐρωπαϊκὸν χαιρετισμόν, τὸν ὁποῖον παρὰ τῶν ναυτῶν εἶχον μάθει, ἡ κ. Χριστιανοῦ εἶπε πρὸς αὐτάς: «Τὸ χοιρίδιον θὰ ἀργήσῃ νὰ ψηθῇ· ἐλᾶτε νὰ μὲ βοηθήσητε εἰς τὸ ψωμί».

Ἐκεῖναι ἀμέσως συνήνεσαν, καὶ ἡ μὲν σύζυγος τοῦ Μὰκ-Κόϋ ἡτοίμασεν ὀλίγα γεώμηλα διὰ νά τὰ ψήσῃ, ἡ δὲ Σουσάννα ἔλαβε δύο εἰδῶν ὀπωρικά, τὰ ὁποῖα ἐκαθάρισε καὶ ἀφ' οὗ τὰ συνέθλασεν, ἐσχημάτισεν μίαν πηκτήν, τὴν ὁποίαν ἔψησεν ἐπάνω εἰς πλατέα φύλλα. Ἡ δὲ κ. Χριστιανοῦ ἔψησεν ὀλίγους καρποὺς ἐκ τῆς ἀρτοκαρπίας,

Ὁ περίφημος αὐτὸς καρπός, φύεται ἀπὸ δένδρον ὑψηλὸν ὅσον εἶναι ἡ μηλέα, μὲ φύλλα βαθυπράσινα· ὁ καρπὸς ὁ ὁποῖος εἶναι ὀλίγον μεγαλείτερος τοῦ πορτοκαλίου, ἔχει παχὺν φλοιόν, καὶ ἂν κοπῇ ἀπὸ τὸ δένδρον πρὶν καλῶς ὡριμάσῃ καὶ ψηθῇ ἐντὸς φούρνου ἔχει τὸ ἐσωτερικὸν ὅμοιον μὲ τὴν ψύχαν τοῦ ἄρτου ἐκ σίτου καὶ εἶναι πολὺ νόστιμος. Διατηρεῖται δὲ ὁ καρπὸς ἐπὶ ὀκτὼ μῆνας.

Ἐν ᾧ οὕτως αἱ μαγειρικαὶ ἑτοιμασίαι ἐξηκολούθουν ἡ τολμηρὰ Σάλλυ ἐξυπνήσασα ἐσηκώθη καὶ ἐκίνησε διὰ νὰ κάμῃ καὶ αὐτὴ μίαν ἐπιθεώρησιν, Ἀφοῦ ἐχασμήθη καὶ ἔτριψε τοὺς ὀφθαλμούς της ἐκίνησε πρὸς τὴν πυράν. Ἐκεῖ ἡ κ. Χριστιανοῦ τῇ ὑπεδέχθη μειδιῶσα καὶ τῇ προσέφερε ἓν κοκοκάρυον.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΠΡΟΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑΝ ΜΕΛΕΤΗΝ

«Ἐγὼ εἰμὴ τὸ φῶς τοῦ Κόσμου»
Ἰωάνν. η' 12
«Ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ Κόσμου»
Ματθ. ε'. 14.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε τὸ Φῶς. Περὶ τούτου εἴμεθα βέβαιοι. Ἠξεύρομεν ὅτι ὁ Χριστὸς ἔφερε τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν ἀλήθειαν καὶ διεσκόρπισε τὰ σκότη τῆς Πλάνης. Ἠξεύρομεν ἐπὶ πλέον, ὅτι δὲν ἠρκέσθη εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ εἰς τὰ πνεύματά μας τὴν Ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐπιδιώκει τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν ἀναγέννησιν τῶν καρδιῶν καὶ τῶν συνειδήσεών μας. Ὁ πόθος Του εἶνε νὰ καταστήσῃ ἕνα ἕκαστον ἐξ ἡμῶν νέαν κτίσιν, ἀγαπῶσαν τὴν δικαιοσύνην, τὸν ἁγιασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην. Ἡμεῖς δὲ εἴμεθα Χριστιανοὶ ἐν τῷ μέτρῳ ἐν τῷ ὁποίῳ ἐλάβομεν ἀτομικὴν πεῖραν τῆς ἀπολυτρωτικῆς δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῇ στενῇ δὲ μετ' Ἐκείνου ἐπικοινωνίᾳ δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὸ μυστικὸν τῶν βεβαίων νικῶν καὶ τῆς γλυκυτάτης χαρᾶς.

Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε ***τὸ Φῶς τοῦ Κόσμου***, ὄχι ἀτόμων τινῶν ἀπομεμονωμένων ἢ ὁμάδων τινων ἀνθρώπων, εἶναι τὸ φῶς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὁλοκλήρου.

Τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι προσηρμοσμένον πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, οἵα καὶ ἂν ᾖ, ὁ δὲ ὑπέρτατος πόθος τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρξεν νὰ ἴδῃ τὴν Βασιλείαν Του ἐξαπλουμένην μέχρι των περάτων τῆς Οἰκουμένης.

Ἡμεῖς, ἀναλογιζόμεθα ἆρά γε, τάς μεγαλειώδεις ταύτας προσδοκίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν; Ἢ, ὡς φοβοῦμαι, ἐπαναπαυόμεθα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς μίαν εὐσέβειαν ὀλίγον τι ἀτροφικήν,—εἰς τὰς μικράς μας θρησκευτικὰς συνειθείας; Μᾶς λείπει καὶ ἡ φλὸξ ἡ ἐσωτερική, καὶ ὁ ὁρίζων, Δὲν μᾶς ἀπασχολεῖ ἀρκούντως, δὲν μᾶς συνταράττει, ἡ σκέψις τῶν ἀπολλυομένων ψυχῶν.

Διότι εἶναι τόσαι τοιαῦται, — ἀκόμη καὶ ἐντὸς αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας — αἱ ὁποῖαι δὲν ἐπιτρέπουν ὁ Χριστὸς νὰ τὰς φωτίσῃ. Ὁ φάρος ἵσταται ἐκεῖ, ἐκθαμβωτικὸς ἐκ τοῦ φωτὸς τὸ ὁποῖον κρουνηδὸν διαχέει, ἀλλ' αἱ ψυχαὶ ἐκεῖναι ἐξακολουθοῦν ζῶσαι εἰς τὸν ζόφον τῆς νυκτός, ὄπισθεν τοῦ τοίχου τῆς μοχθηρίας των, τῆς φιλαργυρίας των ἢ τῆς φιληδονίας των. Εἶναι ἐθελουσίως τυφλοί, πεισμόνως ἀποποιούμενοι ν' ἀτενίσωσι πρὸς τὴν ἡμέραν ἥτις λάμπει.

Εἶναι δὲ ἐκτὸς τούτων καὶ τόσαι ἄλλαι, αἵτινες δὲν ἤκουσαν ποτὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, — τὰ πλήθη ἐκεῖνα τῶν εἰδωλολατρῶν, τὰ τρέμοντα ὑπὸ τὸν ζυγὸν χονδροειδῶν δεισιδαιμονιῶν καὶ βαρβάρων ἐθίμων. Πλάσματα δυστυχῆ, ἄξια παντὸς οἴκτου, ὑποφέροντα καὶ ἀποθνήσκοντα ἐντὸς τοῦ ζοφερωτάτου σκότους!

Εἶναι ἀνάγκη νὰ αἰσθανθῶμεν τὴν εὐθύνην μας, καὶ ἡ εὐθύνη αὐτὴ πρέπει νὰ διαταράξῃ τὴν μαλθακήν μας γαλήνην, τὴν ἔνοχόν μας ἀδιαφορίαν ἢ μωράν μας ἀλαζονείαν. Ἐὰν ὁ Χριστὸς ἦναι τὸ φῶς τοῦ Κόσμου, εἶναι ἐπίσης ἀληθὲς ὅτι εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς Του «Σεῖς εἶσθε τὸ Φῶς τοῦ Κόσμου». Ὁποία βλέψις λαμπρά, περιχαρίς. Ἕκαστος ἐξ ἡμῶν δύναται νὰ σκορπίσῃ πέριξ αὐτοῦ γλυκείας καὶ εὐεργετικὰς διαυγείας, γενόμενος τοιουτοτρόπως συνεργάτης τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ ἐργάτης τοῦ Θεοῦ. Ὁ Κύριος ἀγαπᾷ τὸς διαπύρους καρδίας, τὰς σταθερὰς θελήσεις, τὰς ψυχὰς αἵτινες πάλλονται ὑπὲρ τῶν εὐγενῶν σκοπῶν, καὶ δὲν φοβοῦνται νὰ ἀναλάβουν καὶ νὰ φέρουν εἰς αἴσιον πέρας τὸν ἀναγκαῖον πρὸς τοῦτο ἀγῶνα. Ἂς μὴ ἀποθαρρυνθῇ οὐδεὶς ἐκ τῶν δυσκολιῶν τοῦ ἔργου. Εἰς ἑκάστην ἡμέραν ἀρκεῖ τὸ ἔργον αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἑκάστη ἡμέρα πρέπει νὰ καθιστᾷ τὰς ψυχὰς ἡμῶν φαεινοτέρας, καὶ νὰ τὰς προαγάγῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς καθιερώσεως, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀδελφῶν μας.

Πρὸ ὀλίγων μόλις ἑβδομάδων περιεβάλομεν διὰ τῶν εὐχῶν μας καὶ τῶν δεήσεών μας τοὺς νεαροὺς κατηχουμένους, οἱ ὁποῖοι ἐγένοντο δεκτοὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Θερμῶς ποθοῦμεν ὅπως οὗτοι τηρήσωσι τὰς ἐπισήμους των ὑποσχέσεις. Ἀλλ' ἂς δώσωμεν ἡμεῖς εἰς αὐτοὺς τὸ παράδειγμα τῆς πιστῆς τηρήσεως τῶν τοιούτων ὑποσχέσεων. Ἂς ἀνανεώσωμεν τὰς ἱερὰς ὑποχρεώσεις τὰς ὁποίας καὶ ἡμεῖς ἀνελάβομέν ποτε. Διὰ τῶν αἰσθημάτων μας καὶ τῶν πράξεών μας, διὰ τῆς ζωῆς ἡμῶν ὁλοκλήρου, ἂς καταστήσωμεν φανερὰν τὴν Χριστιανικὴν ἡμῶν πίστιν, ἀντανακλῶντες τὴν δύναμιν τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ τότε μόνον θὰ ἤμεθα πράγματι μαθηταὶ Ἐκείνου, ὅστις δὲν ἀπέκαμνε εἰς τὴν ἀγαθοποίιαν, καὶ ὅστις ἐνέτεινε τὴν ὑπακοὴν καὶ τὴν ἀγάπην μέχρι τῆς θυσίας τοῦ Σταυροῦ.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ Εὐαγγελικοῦ περιοδικοῦ «*Εὐαγγέλιον καὶ Ἐλευθέρια*» ὑπὸ **Daniel Genet**)

ΠΟΙΚΙΛΑ

Ἡ *ἐπικειμένη προσέγγισις τοῦ πλανήτου Ἄρεως πρὸς τὴν γῆν.*

Σήμερον ὁ μυστηριώδης οὐράνιος γείτων τῆς γῆς, ὁ πλανήτης Ἄρης, εὑρίσκεται εἰς τὴν πλησιεστέραν δυνατὴν ἀπόστασιν ἀφ' ἡμῶν. Λόγῳ τῆς ἐλλειψοειδοῦς τροχιᾶς τῆς γῆς καὶ τοῦ Ἄρεως, ἐπάνω εἰς τὰς ὁποίας οἱ δύο πλανῆται ἐπιχειροῦν τὴν τεραστίαν διαδρομήν των πέριξ τοῦ ἡλίου, αἱ μεταξύ των ἀποστάσεις ποικίλλουν ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν. Σήμερον ὅμως εὑρίσκονται εἰς τὴν πλησιεστέραν ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων. Μᾶς χωρίζουν σήμερον ἀπὸ τὸν Ἄρην μόνον 56 ἑκατομμύρια χιλιόμετρα, ἀπόστασις 150 φορὰς μεγαλειτέρα τῆς ἀποστάσεως μεταξὺ γῆς καὶ σελήνης. Τὰ τηλεσκόπια ὅλων τῶν ἀστεροσκοπείων τῆς γῆς κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν σημερινήν, ἔχουν καρφωθῆ πρὸς τὸν μυστηριώδη πλανήτην, περὶ τοῦ ὁποίου τόσα ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν καὶ τόσα πρόκειται νὰ γραφοῦν.

Ὁ Ἄρης μὲ τὰς αἰνιγματικὰς διώρυγάς του καὶ τοὺς συμπαθεῖς πρὸς ἡμᾶς ὑποθετικοὺς

κατοίκους του ἔρχεται νὰ μᾶς συγκινήση μὲ τὸν κατὰ ἑκατὸν ἔτη ἐπαναλαμβανόμενον χαιρετισμόν του. Ἡ ἀστρονομία μας, ἂν δὲν κατώρθωσε νὰ ἴδη τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν ἐπὶ τοῦ Ἄρεως, μᾶς δίδει ἐν τούτοις πλείστας ἄλλας πληροφορίας. Πᾶσαι διαπιστοῦν τὴν ὁμοιότητα τοῦ πλανήτου τούτου μὲ τὴν γῆν. Ὅπως καὶ εἰς τὴν γῆν, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ Ἄρεως παρατηροῦνται μεγάλα νέφη. Ἐπίσης οἱ δύο του πόλοι εἶνε κεκαλυμμένοι ἀπὸ πάγους οἱ ὁποῖοι ἐλαττοῦνται κατὰ τὸ θέρος καὶ αὐξάνουν κατὰ τὸν χειμῶνα, ὅπως συμβαίνει καὶ εἰς τὴν γῆν.

Οἱ ὑπομονητικοὶ καὶ εὐσυνείδητοι παρατηρηταὶ ἀστρονόμοι, οἵτινες ἀφιερώθησαν εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἀδελφοῦ μας πλανήτου, ἀνεγνώρισαν τὴν ὕπαρξιν μεγάλων πρασινωπῶν κηλίδων ἐπὶ τοῦ δίσκου του, αἵτινες καθίστανται ὠχρότεραι, ὅταν ὁ ἥλιος τὰς θερμαίνη κατακορύφως, καὶ ἀμαυρότεραι, ὅταν ὁ ἥλιος ἀπομακρύνεται. Ἀπαράλλακτα δηλαδή, ὅπως συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔνθα ἀναλόγως τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου μεταβάλλεται κατὰ τὰς ἐποχὰς τὸ χρῶμα τῶν φυτειῶν. Ἐπίσης ὅπως εἰς τὴν γηΐνην σφαῖραν ἔχομεν θαλάσσας καὶ ὠκεανοὺς διαφέροντας βάθους, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Ἄρεως παρατηροῦνται μεγάλαι πλάκες ποικίλλουσαι εἰς ἀποχρώσεις. Καὶ αἱ πλάκες οὗται δὲν εἶνε δυνατὸν παρὰ νὰ εἶνε θάλασσαι καὶ ὠκεανοί. Μεταξὺ τῶν πλακῶν ὑπάρχουν στενώτατοι σύνδεσμοι, οἱ ὁμοῖοι ὁμοιάζουν καταπληκτικὰ πρὸς τὰς στενὰς διόδους τῶν γηΐνων θαλασσῶν. Περισσότερον περίεργον εἶνε τὸ γεγονὸς ὅτι παρατηροῦνται ἐπὶ τοῦ ἀδελφοῦ πλανήτου ζῶναι ζωηρῶς πράσιναι κατὰ μῆκος τοῦ ἰσημερινοῦ, ὅπως δηλαδὴ παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου ἡ βλαστησις εἶνε πλουσιωτέρα εἰς τροπικὴν ζώνην.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἐξώθησε τὴν ἀνθρωπίνην φαντασίαν, εἶνε ἡ ἀνακάλυψις τῶν περιφήμων διωρύγων τοῦ Ἄρεως, ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ ἀστρονόμου Σκιαπαρέλλι πρὸ τεσσαρακονταετίας. Εἰς τὴν ὕπαρξιν μεγάλων διωρύγων ἐπὶ τοῦ Ἄρεως διαβλέπουν οἱ μελεταὶ τῶν μεγάλων προβλημάτων τοῦ κόσμου τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει πολὺ ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἰδικόν μας πολιτισμός. Ἀλλὰ αἱ περίφημοι διώρυγες, τὰς ὁποίας βλέπει κανεὶς μὲ τηλεσκόπια μετρίας σημασίας, παύουν νὰ ὑφίστανται διὰ τὰ μεγάλα σημερινὰ τηλεσκόπια τῶν ἀστεροσκοπείων·

Τέλος πάντων ὑπάρχουν ἢ δὲν ὑπάρχουν ἄνθρωποι ἐπὶ τοῦ Ἄρεως; Ἐὰν ὑπάρχουν, ποίου εἴδους εἶνε; Κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ ἐπιφανοῦς Σουηδοῦ σοφοῦ Ἀρρένιους, δὲν ὑφίσταται λόγος νὰ εἶνε οἱ φίλοι μας Ἀρριανοὶ διαφορετικοὶ ἀπὸ ἡμᾶς, ἐξαιρέσει διαμορφώσεων τινῶν ἀναλόγων πρὸς τὰς κλιματολογικὰς συνθήκας τοῦ γείτονος πλανήτου, αἵτινες ἄλλως τε δὲν εἶνε καὶ πολὺ διαφορετικαὶ ἀπὸ τὰς ἰδικάς μας. Ὁ Ἄρης ἔχει ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν ἴσην πρὸς τὴν ἡμισείαν τῆς ἰδικῆς μας. Ἡ θερμοκρασία του ὑπολογίζεται 30° ἕως 40° ὑπὸ τὸ μηδέν. Ἡ διάρκεια τοῦ ἔτους εἶνε διπλασία σχεδὸν τοῦ ἰδικοῦ μας, διότι ὁ Ἄρης εὑρίσκεται εἰς μακροτέραν ἢ ἡμεῖς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἡλίου καὶ συνεπῶς χρειάζεται περισσότερον χρονον ἵνα συνπληρώση τὴν διαδρομήν του περὶξ αὐτοῦ. Οἱ ἄνθρωποι λοιπὸν τοῦ Ἄρεως δὲν θὰ εἶνε τερατώδεις, ὅπως τοὺς ἐφαντάσθη ὁ Οὐέλς, ἀλλὰ ἁπλῶς ἄνθρωποι, ὅπως καὶ ἡμεῖς μέ τινας παααλλαγάς. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν δύναταί τις νὰ βεβαιώση τοῦτο ὡς ἀπολύτως ἀληθές, ἀλλὰ δὲν δύναται καὶ νὰ τὸ ἀποκρούση. Ὁπωσδήποτε τὸ ἀναμφισβήτητον γεγονὸς εἶνε ὅτι ὁ πλανήτης Ἄρης εἶνε κατοικίσιμος.

Ἡ φαντασία τῶν μυθιστοριογράφων ἐπροχώρησε, βέβαια, πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις καὶ τὰ συμπεράσματα τῶν ἀστρονόμων. Πολλοὶ ἤδη μυθιστοριογράφοι, ἰδίως δὲ ὁ Ἰούλιος Βέρν, περιέγραψαν κατὰ τρόπον θαυμαστότατον καὶ ρωμαντικὸν τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τῆς γῆς μὲ τοὺς γείτονάς μας τῶν ἄλλων πλανητῶν. Ἄλλοι παραδέχονται ὅτι ὁ Ἄρης ἔχει ἀρχαιότερον ἀπὸ ἡμᾶς πολιτισμὸν καὶ συνεπῶς θὰ γνωρίζη περισσότερα ἀπὸ ἡμᾶς περὶ τοῦ ἀσυρμάτου τηλεγράφου, μὲ τὸν ὁποῖον ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ἀρχίσωμεν συνεννοούμενοι μεταξύ μας ὑπερουρανίως.

Ἡ σημερινὴ ἡμέρα εἶνε ἱστορικὴ διὰ τοὺς ἀστρονόμους ὅλου τοῦ κόσμου. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν κατεσκευάσθησαν γιγαντιαῖα μηχανήματα, ἵνα ἐπιτευχθῇ φωτογραφικὴ εἰκὼν τοῦ πλανήτου μεγαλειτέρα ἀπὸ μικρὸν δίσκον τῶν 5 χιλιοστομέτρων, ἣν δίδουν τὰ ἰσχυρότερα τῶν ὑπαρχόντων τηλεσκοπίων.

Ὁ Κάμιλλος Φλαριών, ὁ περίφημος αὐτὸς Γάλλος ἀστρονόμος, εἰς τελευταίαν του ἐκλαϊκευμένην διατριβὴν περὶ τοῦ γείτονος πλανήτου, γράφει ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναμένωμεν καὶ πολλὰ πράγματα ἀπὸ τὰς νέας παρατηρήσεις. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἀπελπιζώμεθα· Ἡ ἀστρονομία μᾶς ἀπεκάλυψε τόσα μέχρι τοῦδε... Οἱ ἀστρονόμοι μας καρφωμένοι ἐπὶ τῶν τηλεσκοπίων των θὰ μᾶς φέρουν πάντων κάτι τὸ νέον. Ἡ ἐντατική των ἐργασία τῶν ἡμερῶν τούτων δὲν θὰ εἶνε ἐπὶ ματαίῳ.